

POSLEDNÍ ZÁKOP

Z OBSAHU

***: Poslední zákop.

J. Dresler: O nedůvěře a věcech tajných.

M. Povolný: Co nás spojuje.

M. Hráza: O kritice a kritičnosti.

J. Kolaja: Síla spolupráce.

V. Chalupa: Avantgarda střízlivosti.

K. Novotný: Inflace a měnová reforma v ČSR.

Zprávy z domova — Poznámky ze světa i podsvětí — Dopisy — Informace

Krise, kterými procházely satelitní režimy ve střední Evropě, nejsou úspěchem Západu ve studené válce; jsou spíše výrazem neúspěchu. Stávky a demonstrace Československu nebyly důsledkem akcí Západu — ani jeho vysílání ani jeho diplomacie — nýbrž vnitřní zákonitostí totalitního režimu. Kdyby demokracie skutečně vedla studenou válku, musela se pokusit využít tohoto otřesu komunistické mocenské sféry. Místo toho dává totalitě čas zničit její nejodvážnější odpůrce a odstranit svou zranitelnost. Slabost komunismu zastihla demokracii ve stejném stavu jako jeho síla: nerozhodnou, nepřipravenou a bez plánu.

Demokracii: to znamená také československý exil. Také — a pro nás: především. Jaký pokus se stal, aby demonstrací byl ukázán směr, dán smysl, poskytnuta pomoc? Nechtějí odpovědi československých demokratů „nemohli jsme“; vystavili by si sami vysvědčení nemožnosti. Nebyla by to odpověď správná ani pravdivá. Pravda je „nemysleli jsme na to, nesnažili jsme se“.

Budeme lépe připraveni na příští příležitost?

Když českoslovenští demokraté odcházeli za hranice, byli většinou přesvědčeni, že komunismus bude v Československu odstraněn poměrně brzy, a neměli nejmenších pochybností o budoucnosti Československa jako státní jednotky. Tím, že se nespínila naděje v brzký pád komunismu, stal se pochybným i druhý předpoklad. Po pěti letech se sešikovaly znovu síly, které přivodily Mnichov a rozklad Československa, hroživou měrou. Vyžadují od československé demokracie mnohem většího vypětí energie, než jaké dosud ukázala; ne v boji proti nim, nýbrž v boji proti komunismu; neboť velikost podílu na jeho potření bude rozhodovat o velikosti účty a práv, jichž kdo bude požívat v budoucím světě.

Představitelem demokratického Československa je Rada svobodného Československa. Politickými představiteli jedinými — protože ty skupiny, v které jí upírají právo mluvit za obyvatele Československa, odmítají i existenci tohoto státu. RSČ je jediným představitelem a jediným politickým zastáncem Československa; avšak její počítání je velmi vzdáleno tomu, co je podstatou československého kulturního úkolu. Žádal-li Masaryk, aby československá politika byla realismem *sub specie aeternitatis*, nebyla politika Rady dosud ani realističtější, a tím méně *sub specie aeternitatis*. Byla přizemní. Místo smělého programu budování spravedlivého světa, který by nadchnul a strhnul všechny české a slovenské demokraty k obětem až do těch hrdel a statků a který by Československu opět získal podporu světové demokracie, zůstala RSČ zahleděna do minulosti; její odboj byl nezdařenou parafrází method prvního a druhého odboje; její pojetí demokratické budoucnosti nešlo za obnovení moci bývalých politických stran; její sociální program nevykročil z kruhu kombinací hospodářského zřízení republiky v r. 1938 a 1948; její federalistický program připomínal restauraci Rakouska-Uherska více než cokoliv jiného. Tak došlo k paradoxní situaci, že se instituce, která je symbolem Československa, stala československému demokratu současně symbolem ne československosti, ale malodušnosti, Kocourkovštiny.

Vyhnanství nejen rozděluje. Dovede také spojovat a stavět. Z nutnosti pokračovat v cizině na díle, započatém doma, z rozhodnutí překonat, co exil rozkládá — pesimismus, malost, partikularismus, podezřivost, zášť a nenávisť, a využít, co jej dělá velkým — víru, přátelství, solidaritu, obětavost a společný cíl, vznikl Československý zahraniční ústav v exilu. Náš exil i cizina znají Ústav z TRIBUNY, MEMORAND, anglického zpravodaje THE COLD WAR, KNIŽNICE, dopisů, zpráv a pověstí. Jako každé sdružení i ÚSTAV má přátele a odpůrce. Odpůrců snad víc proto, že svými cíli a způsobem práce nezapadá do exilového kaleidoskopu a že svou odlišností pobuřuje. Hlas nepřátel, vynášející nespravedlivé a nepravdivé soudy nad Ústavem, přehlušil slova přízně a porozumění. Přinutil nás, aby- chom Ústavu věnovali převážnou část této TRIBUNY. Psali jsme ji s ostychem, protože píšeme sami o sobě. Nebyli bychom ji psali, kdybychom se nemuseli bránit a kdybychom nevěřili, že budeme pochopeni.

POZNÁMKY ZE SVĚTA...

MILÍ PŘÁTELÉ

Osudy exilových časopisů jsou jako osudy uprchlíků samotných. S nimi rostou, stěhují se, vymírají. S nimi přestávají být listy exulantů a začínají život krajanský a emigrantský. Zpoždění se jako dlouho očekávané zprávy z domova. A mění spolupracovníky, jak náhoda, nedorozumění nebo všední starosti přepisují lidské osudy a přátelství.

Přenesli jsme Tribuna z Paříže do Holandska. Z důvodů netechnických. Neznamená to, že ji chceme dát novou tvář a nový cíl. Budem sloužit exilu i domovu jako doposud.

Prosmířte nám naši dlouhou přestávku. Doufáme, že napříště vás budeme moci ušetřit zdoluhavého čekání.

REDAKCE

HLINĚNÉ NOHY?

Stalin a Gottwald odešli se světa na konci období, které bylo pro satelitní země osmi léty «válečného komunismu». Byla to léta, jež se vyznačovala rychlým rozpínáním sovětského panství do šířky, později stejně rychlým komunismem do hloubky a nakonec zdánlivým rychlým upevňováním satelitních režimů. Rychlost všech tří fází v sobě nesla nebezpečí «závratě z úspěchu» a červené bouře za železnou oponou komunistickým autokratům jeho míru názorně předvedly.

Stalinova a Gottwaldova smrt vytvořily jen zvláštní psychologické ovzduší pro chyby komunistického režimu, jež mají své obkektivní, zákonné podmínky. Jednou z nich je rozpor mezi slibovaným komunistickým ideálem a bídou všedních, pozemských dnů. Druhou je rozpor mezi předstíranou státní svrchovaností a tvrdou skutečností sovětské nadvlády a vykořisťování. Otázka sociální a otázka národní, jež komunismus nemůže vyřešit, daly satelitním režimům prvou ránu.

Co z ní režim vyvozuje? Průkazně víme, že zavádí «novou hospodářskou politiku» a že vyměňuje vůdce. Nevíme dosud, zdali se uvolňuje i tlak ze samotného Sovětského svazu.

Toto řešení je pro komunisty svrchovaně nebezpečné, neboť je v rozporu se samou teorií o uspořádání komunistického totalitního státu. Ohrožuje režim v základních monopolech, na nichž stojí: přenesení některých rozhodování na závodní rady narušuje monopol státní moci; uvolnění kontroly nad satelitními politickými stranami narušuje monopol organizací; ústupky zemědělcům a drobným podnikatelům narušují monopol výrobních prostředků. Na těchto třech místech si komunisté sami zaseli sémě odporu, který vyroste a bude sílit. Na místě prvé, dnes již dekapitované odbojové vlny jim vyvstanou noví odpůrci.

Komunističtí vládcí to vědí. Proto jsou pro ně dnešní ústupky řešením pouze dočasným. Je pravděpodobné, že o míru dočasnosti mezi nimi vznikne spor. Kdy zastavit «novou hospodářskou politiku»? Kdy znova přitáhnout šrouby? Kde začít? A jak Prvá fáze tohoto sporu bude theoretická. Odchraje se pravděpodobně jak v Moskvě mezi vůdci a frakcemi ve straně, tak v komunistických stranách satelitních zemí. Bude to gigantičtější zápas, než byl boj mezi Stalinem a Trockým či zápas mezi Stalinem a levicí a pravicí ve vedení strany. Tenkrát šlo o socialismus v jedné zemi proti permanentní revoluci a o Stalinovu cestu proti radikálům a umírněným. Tenkrát to byl zápas ruských komunistů mezi sebou a komunisté z Internacionály si nejvýš jen přisazovali. Tentokrát půjde o tempo, v jakém by měly být satelitní státy komunismem, a o míru jejich vykořisťování Sovětským svazem. Tentokrát to bude bitva proto větší, že do ní budou přímo zavlečeni komunisté všech satelitních zemí s mocí, kterou neměli v dobách starých bojů, a že půjde o osud celého imperia. Spor o teorii se promění v zápas o moc nad stranou, nad Svazem a nad celou sovětskou říší a přivede komunistické panství do velké krise. Dějiny se často opakují, i když

nikoliv doslova. Beriovo zmizení v politickém propadlišti je jen prvním kolem tohoto staronového zápasu.

Diktatura komunistů se musí zhroutit aspoň v satelitních zemích, jestliže jim lid nedá příležitost, aby si krizi ve straně zase rozřešili po svém, a když z těsoucích se rukou těchto nehodných pánů vezme správu svých věcí do rukou vlastních.

JAN BALADA.

KONEC NEVĚŘÍCÍCH TOMÁŠŮ

Stávky a demonstrace v Československu, východním Německu a Polsku vyburcovaly exulanty z jejich nekonečné apatie. Kyvadlo myšlenek, obrostlé nevírou a pozvolným odumíráním ideálů, zastavilo se znovu nad střední Evropou. Nevěřící Tomášové začali se scházet u radia, u novinových stánků, debatovali cestou z práce i po večerech a přestali myslet na to, že Československo je tisíce a desettisíce kilometrů daleko. Profesionální politikové posadili se pevněji na předsednická křesla; nekteří z nich začali zpytovat svá svědomí. Zahraniční tisk nešetřil místem na titulky a vlády atlantického paktu svolávaly na rychlo tajná sezení. Napětí vyvolalo desítky úzkostlivých a nedočkavých otázek: Půjde revoluce? Světová válka? Obsadí Rusové Československo? Jak je to vůbec možné, že se lidé bouří? Je to začátek konce sovětského imperia nebo jen jedna z epizod v dějinách jeho «nepřemožitelnosti»?

Neuvěřitelné se stalo skutkem: železná opona začala rezavět. Lidé, kteří po pět let snášeli lži, kopance a ústřiky, přestali se bát. Aspoň na několik hodin, na den nebo na týden. Kapka naděje pro ty, kdo nepřestali čekat; zlé svědomí pro jiné, kteří zapomněli. Seismografická křivka studené války zaznamenala zemětřesení. A prostý exulant uložil svou žádost o nové občanství do šuplíku.

jh.

...I PODSVĚTÍ

(Pokračování se str. 1.)

Když zklamala očekávání změny tohoto stavu, zaujal československý demokrat k RSC zvláštní stanovisko: aby neuškodil československé věci, kterou RSC představuje, mlčel a byl pasivní tam, kde by jeho kritika a činy mohly RSC poškodit; ale současně vyjadřoval svou nechuť lhostejnosti a jakousi bolestnou škodolibostí: posmíval se nemožností Rady, a při tom jej bolela. A to neplatí jen o těch, kdo byli mimo Radu; a ani ne jen o jejich bezvýznamných členech.

Takový postoj mohl snad dostačovat v době, kdy budoucnost Československa byla nade všechnu pochybnost. Musí být zrevidován dnes, kdy se poměr sil mezi demokracií a neofašismem přesunul v neprospekch demokracie a kdy se naděje na to, že by Západ vybojoval osvobozovací světovou válku, prokazují utopističtějšími než plány spoléhat především na vlastní síly. Rada svobodného Československa s k u t e č n ě je tím posledním zákopem, představujícím Československo; padne-li ať neschopností posádky, ať přesilou nepřátel, znamená to vážné nebezpečí, že po odstranění komunismu Československo jako stát už nebude existovat. A československý stát je předpokladem k tomu, aby Češi a Slováci mohli plnit svou, svou československou funkci ve střední Evropě.

Proto je třeba Radu posilovat, podporovat a s ní spolupracovat. Proto je třeba nenechat věci běžet. Proto je třeba netolerovat to, co z RSC činilo předmět hanby a smutku Čecholováků. Z dilematu nechat svou práci a dobrou vůli zneužívat sobectvím a vypočítavostí anebo stát stranou a nechat pomalu zacházet zbytek a zárodek Československa, je třeba najít kladné a tvořivé východisko.

Jen Chléb a Hry?

Jeden americký komentátor poznamenal na okraj demonstrací v Československu: „Když dělníkům svobodu brali, byli zticha. Ozvali se, teprve když jim sáhli na peněženku“. Bylo by zdoluhavé polemizovat o tom, proč v únoru dělnictvo neprotestovalo proti komunistickému převratu. Mnozí, a snad většina, si neuvědomovali, že svobodu ztrácejí. Ale je nesprávné dělat rovnítko jen mezi hospodářskou situací v OSR a nedávnými demonstracemi v Plzni. Důkazem toho je reakce obyvatelstva na protimasarykovskou kampaň a s ní související dubnové demonstrace v Prostějově. Zprávu o nich západní tisk nepřinesl. Otiskujeme dopis z domova, který, doufáme, alespoň našim čtenářům dokreslí příčiny spontánní revolty za železnou oponou.

„Musím, bohužel, konstatovat, že naši lidé už o Masarykovi mnoho nevědí; je málo těch, kteří čtli některou z jeho knih. Masaryk zůstává v dnešní době pouze nezřetelným, vysokým symbolem toho, co nám dnes chybí. Ale lidé jej hájí ze vzteku proti režimu. Projevuje se to hlavně při odstraňování Masarykových pomníků. V našem městě byl základní kámen odstraněn v noci, a nic se nestalo. Jinak to dopadlo v Prostějově. Když občané jednoho rána na začátku dubna zjistili, že pomník byl odstraněn, poslali děti, aby kladly kytičky na místo, kde stávala Masarykova socha. Snad tam i zpívaly „Tatičku starý náš“.

Zastavovali se u nich dospělí a během několika hodin došlo ke srocní lidu. Podle velmi střízlivých zpráv se shromáždilo asi 1.500 lidí; fantastové mně vykládali o dvacetitisícovém zástupu. Do toho chumlu přišla závodní milice SNB. Došlo k hádkám, fackování a ke rvačkám. K večeru oblehli demonstranti prostějovskou radnici. Část lidí vnikla dovnitř, ale policie zavírela vrata a tak zastavila většinu zástupu.

Ty, kterým se podařilo vniknout do radnice, zavřeli členové SNB do sklepa. Lidé venku sice řvali: „Pusťte je!“, snažili se rozbít vrata, ale jejich snaha byla marná. Tak stáli demonstranti před radnicí až do noci. Teprve když dělníci z předměstí a okolí Prostějova začali odcházet na poslední autobusy a vlaky, zástup se rozešel. Pak začaly „operace“ SNB, která byla posílána z jiných měst. Prováděla zatčení a účastníci demonstrace dostali povolání do dolů. Na upokojení občanů byli prý potrestáni ti, co odklizení sochy nařídili. Někteří říkají, že jim byly uděleny stranické tresty; jiní tvrdí, že byli zavřeni.

V Olomouci byla socha presidenta take stržena a ponechána rozbita na místě. Také tam chodily k pomníku děti, hladily sochu a nosily kytičky. Na rozdíl od Prostějova v Olomouci k bouřím nedošlo...

DoS, ČSR.

ČESKOSLOVENSKÝ SMÍCH 1953

CO JE TO SOCIALISMUS:

Je to režim, ve kterém se na všechno stojí a za všechno sedí.

BLAHOBYT, KDYSI A DNES.

Zápotocký se ptal dělníka: «No tak řekni, soudruhu, jak se ti vedlo za první republiky?»

Tehdy jsem neměl práci a dostal jsem 20.-Kčs týdně podporu. Za to jsem si koupil kilo špeku a nezbylo mně nic.

«No a jak se ti daří teď?»

Ted' mám práci a vydělám si 500.-Kčs týdně. Koupím si za to kilo špeku a nezbyde mně nic ...

KRÁL LAVRA.

— Víš, že Zápotocký nebude na poštovních známkách?

— To proto, že známky jsou malé a nevešly by se na ně jeho uši.

TAKÉ STACHANOVŠTINA.

Na nádraží velkého města svolával rozhlas všechny zaměstnance, aby nastoupili do řady k první koleji. Když nastoupili, nařídil jim rozhlas, aby se do řasy suličili. Muži se suličili beze všeho, ale ženy protestovaly. Rozhlas však trval na tom, že je to rozkaz ministerstva železnic. Až byli všichni vyslečeni, přešel po druhé koleji rychlík. Rozhlas hlásil: «Právě jste byli prohlédnuti závodním lékařem ...»

DEMOKRATICKÝ CHAOS.

Sovětský úderník přijel do Francie. Měl dost peněz a tak šel na úřad, aby mu povolili koupit auta. Tam zakroutil nad žádostí hlavou a řekl, když má peníze, jen ať si auto koupí. Zanedlouho přišel stachanovec zase na úřad a chtěl, aby mu dali povolení ke koupi benzínu. Zase zakroutil nad žádostí hlavou a řekl mu, jen ať přijede s autem k pumpě a nakoupí si benzínu, kolik jen potřebuje. Stachanovec se však náležitě u úřadu nezdal a přišel po třetí. Zadal o bumážku, aby směl jet do jižní Francie. Opět ho odbyli. Když ná auto a benzín, nechť si jede, kam chce. Cestou z úřadu kroutil stachanovec hlavou nad tím divným počináním a na konec si povzdychl: «Je to v téhle zemi ale chaos, to by u nás nemohlo být!»

CO NÁS SPOJUJE

MOJMÍR POVOLNÝ

Členy Ústavu spojuje několik pout: vědomí společného poslání — účast na československé zahraniční akci; způsob práce a sdružování — skupinová demokracie; základní představy o nejlepším uspořádání našich věcí — program. Lze těžko určit, kter zé pojitek je nejdůležitější. Není mezi nimi obecně platné hierarchie. S určitostí je však možno napsat, že všechna tři pouta působí na celý Ústav a současně.

V záplavě nových a bezprostředních úkolů, které vyplývají z naší odbojové práce, musel Ústav vystačit s tím, že kolem několika základních idejí budoval své Pracovní skupiny a Studijní odbory, že se jimi řídil při své činnosti a že je zvolna rozpracovává ve svůj program. Tento proces není ukončen a pro velikost úkolu nenajde svého konce ani v dohledné budoucnosti. Nebot jsa ve svých nejzákladnějších myšlenkách hledáním příčin naší nynější krise a jejího řešení, snaží se program Ústavu být zároveň odpovědí na otázku, před níž bude Československo stát ve chvíli osvobození.

Chce-li Ústav, aby jeho program byl s úspěchem uskutečňován, musí se při jeho tvorbě řídit dvěma zásadami. Za prvé se musí snažit, aby se co nejvíce přiblížil objektivní pravdě. Za druhé se musí pohybovat v rámci uskutečnitelnosti. Určení toho, co má být, je platné jen po poznání toho, co jest a co může být. A «co jest», určuje, «co může být»: daná situace v Československu ve chvíli osvobození, byť by to znělo sebe krutěji, je neodmyslitelná z úvah o budoucím uspořádání našich věcí leč za cenu sebeklamu s katastrofálními důsledky. Protože od uskutečňování a úspěchu programu záleží osudy lidí, je při jeho hledání a tvoření třeba úzkostlivé pečlivosti, svědomitosti a kritické realnosti. «Pium desiderium» může přinést dočasný pokoj jedné duši za cenu štěstí a života zástupů.

Z rozboru naší nynější krise vyplývá, že řešení pro budoucí ČSR spočívá v posílení politické demokracie, v rovnosti umožňující větší svobodu a v takovém vyvážením mezinárodních sil, aby na něm bylo možno zdokonalovat právní řád, platný pro vztahy mezi národy.

DEMOKRACIE.

Demokracie má pro Ústav dvojitý význam. Jako světový názor vyznává svobodu a metafysickou rovnost všech lidí. Nikdo nemá právo stavět svoji svobodu na nesvobodě jiných. Nikoho předem nenadřazuje — a nikoho předem nepodrobuje — rod, národnost, rasa, třída, církev nebo strana. Tato víra má zároveň svou povinnostní tvář. K právu na svobodu a rovnost se druzí povinností být svobodný a usilovat o rovnost a jen z této povinnosti může člověk odvodit své právo. Svoboda znamená hledat pravdu a v hledání pravdy se právo na svobodu ztotožňuje s povinností být svobodný a druhým svobody dopřávat. Nad veškerou pochybnost je osud československého národa osudem lidí hledajícího svobodu. Naše přezítí a bezpečnost jsou nerozlučně spjaty se svobodou. Nesvoboda nás odděluje od zdrojů růstu a jen svoboda nám k nim otevírá cestu. Svoboda znamená také bojovat proti strachu ze svobody, který je stejně starý jako lidská touha po ní. Strach ze svobody pro druhé vede ke zneužívání svobody vlastní. Zneužitá svoboda je horší než nesvoboda. Svobodní lidé si navzájem důvěřují, jeden druhého si váží, jeden druhého považují za sobě rovna, a mají-li před sebou tak velký úkol, jako my máme, nechovají se jako otroci.

Jako forma vlády demokracie pro Ústav znamená, že člověk je svobodný jen pod příkazem Prozíratelnosti a nemá pána leč v zákonech, jež si ze svobodného rozhodnutí uložil a jimž se za vlastního souhlasu podrobuje. Nadřazující rozum instinktu a zákon zvůli je nejlepším řešením odvěkého sporu mezi jednotlivcem a společností, mezi odstředivými vlastnostmi individuálního rozumu a dostředivou silou zvyku, mravů a tradice, mezi politickou mocí a poslušností. Všudepřítomná politická moc nabývá na významu se změnami, k nimž dochází v dělbě povinností mezi jednotlivcem a společností. Je znásobována úkoly, jejichž splnění oddní občan bud očekává nebo jež je nevyhnutelné v zájmu bezpečnosti společenského vývoje. Kolik moci a v jaké formě občan pěníší na stát, je klíčovou otázkou v programu Ústavu. Odpovědí na ni je: tolik, aby se demokracie mohla ubránit jak proti rozkladu zevnitř, přivoděnému nezodpovědným a věčně neodůvodnitelným partikularismem, tak proti útokům antidemokratických sil zvenku. Konkrétně to znamená silnou demokratickou vládu, odvozující svou moc z co nejsourodější většiny společností, jež si ji vyvolila, a uznávající práva menšiny. V důsledcích vede pojem silné demokracie k dobrovolnému a uváženému zjednodušení stranicko-politické soustavy a z toho důvodu k podstatné vnitřní reformě stranicví. Rozdělení na pravici a na levici, na skupiny konservativní a pokrokové, na ty, kdo chtějí stávající řád zachovat, a na ty, kdo jej chtějí rozvíjet a měnit, zhruba odpovídá dvěma znakům, jež rozdělují lidi v jejich vztahu k veřejným věcem. Zjednodušením stranického systému ubude politické straně na vlastnostech skupiny, zápasící o moc, a získá na vlastnostech jako skupina, přenášející a uskutečňující vůli lidu. Avšak soustředění politických sil povede nezbytně ke zvětšení moci stran. Proto musí vedle nich stát *nepolitické* skupiny, jež budou vykonávat politický tlak, komplikovat rovnováhu společenských sil a vyvažovat moc politických stran, udržejíce je takto v mezích, určených jim ústavou a zákonem. V podstatě je to jen jiná podoba stejného problému — hledání nejlepšího poměru mezi individuální a skupinovou autonomií, jež přehánění ochromuje vývoj společnosti, a svrchovanou mocí, jež rozpíná vedle k totalitě.

OTÁZKA SOCIÁLNÍ.

Politická svoboda a autonomie jsou odsouzeny zůstat ve světě idejí, dokud se jim nedostane, mimo jiné, takové hospodářské základny, aby se o ni mohly opírat a z ní se rozvíjet. V programu Ústavu to znamená takové uspořádání hospodářských vztahů, aby se v jeho rámci dala plánovat a uskutečňovat stále větší rovnost. Ve světě složitých společenských vztahů, jejichž ovládání je mimo dosah individuální moci a schopnosti, nelze vystačit s pouhou rovností v příležitosti a potom ji nechat životu zkarikovat. Stále obnovení rovnosti aniž by měla za následek nivelisaci není automatické. Od metafysické rovnosti k pozemské rovnosti ve svobodě a v nároku na účtu k vlastní osobnosti vede jen cesta uvědomělé práce,

(CO NÁS SPOJUJE)

soutěže a zápasu. Rovnost není dar, nybrž výkon. Společenské a zejména hospodářské instituce musí být tak uzpůsobeny, aby předcházely skreslujícímu účinku oněch sil, jež se dají kontrolovat, a opravovaly, čemu se nedalo vyhnout. Mají člověku na cestě k rovnosti pomáhat a nikoliv mu v ní stát.

Vlastnictví výrobních prostředků je významné jen ve vztahu k této funkci a ve vztahu k rozdělení politické moci. Nelze přehlédnout, že politická moc je také korelátom hospodářské moci a že hospodářská moc se odvozuje z vlastnictví anebo z kontroly výrobních prostředků. Proto je Ústav pro jejich zespolštění v přiměřené formě v Československu tam, kde jejich soukromé vlastnictví zkresluje poměr sil, omezuje svobodu většiny ve prospěch menšiny a zahrazuje cestu k rovnosti. Není při tom přehlížena úloha hospodářských zákonů, avšak je jich užíváno k rozdílnému cíli než v kapitalistické soustavě. Celý proces probíhá v ovzduší jiných hodnot: nad principem soukromého zisku stojí ideál obecného blaha.

Ústav je dalek víry, že všechny chyby a nedostatky v hospodářství a tím i v celém životě jsou odstranitelné v té chvíli, kdy se člověku podaří objevit «pravé» zákony společenského vývoje a kdy podle nich začne zacházet se společností, tak jako třeba chemik zachází s atomy a molekulami. Od žádných si neslibujeme ráj na zemi. Usilování o dobro může být tak zkorumpováno, že je horší než čiré zlo. Přesto ale vidíme, že je osudem člověka usilovat o stále větší dobro a že je v jeho moci spoluvořit svůj úděl. Na světě je pořád co zlepšovat. Nikdy na něm není tak dobře, aby nás ukolébal v sebejistotě a v samospokojenosti. A kdyby se naše sny tisíckrát sesunuly, přece nesmíme zmalomyslněť a vzdát se. Musíme se vrátit ke svému dílu, danou skutečnost kriticky ohodnotit, přezkoumat své cíle a začít znovu.

MEZINÁRODNÍ POLITIKA.

Jednou z největších hrozeb, jež znetvořují a ničí plány člověka na lepší život, je nejistota, již je vystaven jako příslušník jednoho celku v jeho vztazích k jiným celkům. Lidé žijí v národech a státech, jež mají cíle a funkce kvalitativně odlišné od jednotlivců, z nichž se skládají. Stát se snaží v zahraniční politice, aby si zajistil více moci a zvětšil bezpečnost a blahobyt svých občanů a uplatnil své představy o uspořádání vztahů mezi národy. Tím se nutně dostává jak do spolupráce, tak do sporu s jinými státy. V mezinárodní politice jde o to, aby se spolupráce neproměnila v područí a spor ve válku. Tohoto stavu lze dosáhnout, anebo se k němu aspoň přiblížit, rovnováhou sil, když se na ni podaří vybudovat mezinárodní právní řád a organizaci. Neboť teprve právo a organizace mění národní sílu z «*potentiel de guerre*» v mezinárodní «*potentiel de civilisation*» a zabezpečují autonomní vývoj jednotek, z nichž se mezinárodní společenství skládá.

Československo se musí vyvíjet autonomně a plnit své poslání ve Střední Evropě. Teoretický rozbor je dotvrzován historickou zkušeností, že samo o sobě, tak jako žádný stát ve Střední Evropě, k tomu nemá dost síly, jakmile je na jeho hranicích silné Německo nebo silné Rusko — jakmile je porušena rovnováha sil mezi Střední Evropou a jejími sousedy. Československo má od Německa i od Ruska rozdílné představy o uspořádání Střední Evropy. Ve velmi zjednodušující generalisaci: tam, kde my jsme pro Střední Evropu jako subjekt mezinárodní politiky, Němci a Rusi z ní dělají nástroj svých národních zájmů. Střední Evropa se stane a udrží jako subjekt mezinárodní politiky, jen když se národy, jež ji obývají, sdruží. Jejich sdružení musí být takové, aby zároveň umožňovalo co největší rozrůzňování a výběr po duševní stránce — maximum duchovního vývoje, do něhož každý účastník přináší svůj podíl. Přínosem Česko-

Pět let hledání

Posláním tohoto článku není vyprávět historii Ústavu za prvních pět let exilu. Historisování je zcela proti duchu Ústavu. Zabýváme se minulostí Ústavu jen proto, aby se naši přátelé dozvěděli pravdu o nás od nás a neměli jediné písemné zprávy o Ústavu od těch, kdo jej mají ze všeho na světě nejméně rádi; aby se neřidili na jednotlivé kroky Ústavu, správné i chybné, jako na ojedinelé události, odehrávající se ve vzduchoprázdnu, nýbrž aby si je spojili se vším, co se děje ve světě, v našem exilu a v Československu; a aby viděli vývoj Ústavu ve stálém a vědomém hledání nejlepší cesty, jak sloužit československé zahraniční akci.

Po únorovém puči bylo ještě doma na schůzce několika zakládajících členů Ústavu dohodnuto pokračovat za podstatně změněných okolností v práci na demokratisaci Československa. Osvobození země bylo jejím předpokladem — tak jako za německé okupace, a proto i cílem, který si Ústav postavil ve stupnici svých úkolů na prvé místo. Z tohoto zjištění nutně vyplynulo, že část spolupracovníků musí odejít za hranice, zatím co ostatní zůstanou v domácím odboji. V základních rysech byl dohodnut způsob odbojové práce na obou frontách a jejich koordinace, aby dvě větve téhož hnutí neustále sloužily témuž společnému cíli.

Těžisko naší práce zůstalo v prvním roce doma v odbojové skupině, jež přijala jméno Československé svrasy práce. Proto se exilová větve zvala pouze její Zahraniční skupinou a organizovala se a pracovala jednak s ohledem na toto úzké spojení s domovem, jednak s ohledem na podmínky v československém exilu.

(str. 7 →)

slovenska by mělo být, že se znova vytvoří a udrží jako pokrokové ohnisko, z něhož budou vyzařovat nové ideje do celého středoevropského prostoru; že jako celek bude působit na demokratisaci a socialisaci — ve shora uvedeném smyslu — této oblasti; a že v ní bude oporou všech pokrokových směrů. Aby mohlo tuto funkci plnit, musí Československo vstoupit do středoevropského spolku jako jednotka dostatečně silná, schopná udržet svou skladbu, jež je podmínkou tohoto poslání. Toto poslání nesmí zdegenerovat v privilegium, protože pak by jeho nezbytným průvodcem při pořádání vztahů mezi národy bylo buď násilí, měly-li by svazky být udrženy, nebo rozklad. Náš příspěvek k takovému míru ve Střední Evropě, který není ani reakcí, ani stagnací, bude zároveň naším přínosem k světovému míru a k uskutečňování humanitních ideálů.

Nevěříme v nahodilé a samočinné uskutečňování ideálů. Považujeme jejich uskutečňování za úkol každého člověka a národa. Můžeme je však naplňovat, teprve když jsme postihli své místo v dějinách lidstva, uvědomili si co neobjektivněji svou přítomnost a když potom podle tohoto poznání postupujeme «co možná s nejlepším a nejjasnějším vědomím při vši práci, i politické» (Masaryk). Náš podíl na určování vlastního údělu bude úměrný odvaze, s jakou jej na sebe vezmeme a ponese tak, aby nad realismem okamžiku obstál ve zkoušce «*sub specie aeternitatis*».

Oč Ústavu jde, je znovuzrození kritického realismu v československém myšlení o veřejných věcech.

JIRÍ KOLAJA

SÍLA SPOLUPRÁCE

Od počátku naší práce nám bylo jasné, že způsob organizace bude mít pro nás jednu důležitou úlohu: chránit nás před tím, aby náš exil nerozložil, neochromil, neodcizil; abychom proti odstředivým silám prostoru a času, prostředí i osobních vlastností postavili hráz, za kterou soustředíme všechny, kdo se budou podílet na plnění našich úkolů. Výběrový charakter Ústavu a mimořádná vnitřní kázeň plnily tuto ochranu v prvním, počátečním období naší existence. Jakmile však naše studijní, politická a programová práce začala převažovat činnost odbojovou, ukázalo, se že dosavadní forma, částečně převzatá z domácí odbojové práce, neodpovídá novým úkolům. Rozoor mezi organizační formou Ústavu a jeho funkcí vedl k několika vnitřním krisím; bylo zřejmé, že je třeba hledat novou úpravu.

Cestu k nim nám ukázala moderní americká sociologie a psychologie. Zatím co se na evropském kontinentu od počátku minulého století střídaly kolektivistické a individualistické proudy, vyvinuly se na americké pevnině společenské vědy do skutečně empirického a experimentálního stadia a ukázaly, jak je pojetí tradičního protikladu mezi jedincem a společností nečasové. Není pochyby o tom, že jedinec je po mnoha stránkách jedinečný a neopakovatelný. Zároveň ale má mnoho společného se všemi nebo alespoň s řadou jedinců. Má společenské i individuální já a ani jedno ani druhé od něho nelze odmyslit. Pokusy a pozorování ukázaly, že se bez sdělování a bez účasti na životě druhých vyvíjí nedostatečně. Isolovaný jedinec trpí neurosou, neoceňuje situaci dost realisticky, je ve svém počínání mnohem těkavější. Stejně ukázaly pokusy, že ve většině případů jsou rozhodnutí a řešení, ke kterým došlo ve skupinách, lepší než řešení, ke kterým došli jedinci samostatně. Ve většině případů je i výkon ve skupině vyšší než výkon v práci na vlastní pěst. Jsou ovšem výjimky, kdy jedinci, kteří se nějakým způsobem významně odchylojí od průměru, potřebují ke svému výkonu sociální izolaci. Ale i ti se dlouho sami duševně a citově neuživí ve své poustevní tvořivosti. Potřebují vrátit se zpět do skupiny či společnosti a z ní čerpat svou sílu k dalšímu rozmachu.

Tyto poznatky ukazovaly cestu k úpravám organizace Ústavu. Ústav byl od počátku budován na malých skupinách vybraných spolupracovníků s rozsáhlou autonomií a vnitřní demokracií. Bylo třeba rozvinout tyto zárodky vědomě a v žádoucím směru. Tento vývoj není dosud u konce — vnitřní organizace Ústavu je vědomý pokus o hledání nového způsobu soužití jednotlivce a celku a o překonání vlivů, které rozmlňují celé naše exilové společenství.

Naše hledání na konec vyústilo v několik ústředních problémů. Problém *názorové jednoty a jednoty v jednání* je částí tradičního problému poměru jedince a skupiny: je otázka po míře jedincovy svobody. Dnes se nám jeví řešení takto: není jen jedna svoboda a jedna obecná povinnost. Každý žijeme v soustavě velkých a malých svobod a velkých a malých povinností, které jazyk — na rozdíl od pojmu «svoboda» a «povinnost» — označuje jako právo, nárok, výběr, závazek, norma, úkol. Jednotlivce se pohybuje v uzemí těchto svobod a povinností, jejichž hranice jsou někdy pevně stanoveny, někdy zcela neurčité. Pro svou potřebu jsme se shodli na tom, že *svoboda v názorech* je v našich skupinách téměř absolutní. Říkáme «téměř», protože za absolutně svobodný můžeme považovat snad jen onen proud myšlení a obrazů, probíhající jedincovým vědomím. Ve skupině je jedinec ve svém projevu už omezován — normami jazyka, normou mluvit pravdu, normou připustit druhého ke slovu, normou nepoužívat opzřelých výrazů atd. V tomto slova smyslu společenského projevu podmiňují i absolutnost názorové svobody. Neboť ztěžl bychom na příklad mohli mezi sebou snášet jedince, který uplatňuje názor, že má svobodu lhát.

Vedle svobody v názorech, v jejíž definici se shodujeme, existuje *svoboda v jednání*. Ta je již podstatněji omezena, neboť čin se svou povahou liší od pouhého názoru. Názor jedince může mít obecnou platnost, ale bez spolupráce mnoha jiných jedinců se nerozšíří mezi ostatní členy lidské společnosti. Sdělování a spolupráce jej proto omezují a přizpůsobují jej názorům ostatních. Svobodu jednání omezuje demokraticky: zavazujeme se, že po důkladné výměně názorů se budeme ve svém *jednání* řídit stanoviskem většiny, nikoli vlastním přesvědčením, i když si ponecháme právo snažit se dál o to, aby většina přijala náš názor.

Souhrnem: svoboda a povinnost se jeví spíše jako kontinuum mezi theoreticky absolutní svobodou a absolutní nesvobodou. Na tomto kontinuu je mnoho stupňů, které se dají dále různě roztřídit. Pro svůj účel rozlišujeme zhruba dvě základní kategorie: svobodu v *názorech* a svobodu v *jednání*. Je-li první svoboda téměř absolutní, svoboda druhá je podstatně omezena. Toto omezení přijímáme vědomě a dobrovolně.

Problém spočívá v tom, že se jedinci utvářejí a svou inteligenci a citovou rovnováhu plně vyvíjejí ve vzájemném styku a ve vzájemných sdělovacích pochodech. Skupina není jen jedinec, znásobený počtem členů skupiny; vytváří něco nového, co pro nedostatek vhodnějšího termínu nazýváme *skupinovou silou*. Proto spolupracujeme v malých skupinách, které jsou v neustálém styku. Nepokládáme izolovanou, náhodnou práci a náhodný styk za vhodnou cestu k uskutečňování svých cílů. Vytváříme mezi sebou účelný komunikační systém. Poznání skupinové síly, kterou můžeme dohromady vytvořit, vede nás k jejímu soustavnému budování a používání.

Náš *úkol* vyplývá z toho, co nás spojuje. Za své hlavní poslání pokládáme *odbojovou práci*. Přijímáme závazek vůči domovu a usilujeme, pokud je to v našich silách, o uspořádání změny politické situace doma. Nepřijímáme stanovisko, že člověk plní dostatečně svůj závazek vůči domovu pouhým sebevzděláváním. Je třeba dělat víc. Vědomou účastí na zahraniční akci vyjadřujeme i svůj světový názor, který je charakterisován zvýšenou společenskou a tedy i mravní odpovědností každého jednotlivce. V tomto smyslu proniká do našeho pojetí i dnešní vědecká orientace, kterou lze označit jako celostní a funkční: snažíme se, aby se československý celek opět zapojil do tvoření světové vzdělanosti.

Druhý *úkol* je *úkol vědecký*. Usilujeme o zvědeckění správy společnosti, to jest o vědecké základy politiky. Jde o starý, ale stále nanejvýš potřebný požadavek, vyslovený T. G. Masarykem na počátku jeho univerzitní dráhy. Vzájemnou pomocí a kritikou usilujeme o vážné studium problémů, které nás ve střední Evropě čekají, získávajíc zároveň i možnosti, jak výsledky své práce zveřejnit a uplatnit.

Třetí *úkol* je *výchovný*, a to jak sebevýchovný tak i obecně výchovný. Jsme si vědomi, že mladí lidé, kterým říkáme «československá generace», mohou

(SÍLA SPOLUPRÁCE)

být největším přínosem domovu svým vzděláním a činností. Isolování a jen s občasným náhodným stykem jsou vystaveni nebezpečí, že někteří z nich se vzdáli úkolům, které je čekají. Chceme proto udržovat a živit jejich zájem o československou věc a dát jim příležitost k uplatnění jejich schopností.

Naše úkoly charakterizuje »otevřenost«. Jinými slovy: náš program je nejen v neustálém vývoji, ale dovede pojmut i názorové rozdíly, které jsou důsledkem odlišného zaměření a pobytu v různých zemích. Pro splnění úkolů zdůrazňujeme však dnes jednotu v jednání před jednotou v názorech.

Ve svém hledání nejsme zdaleka u konce. Do popředí se dostává problém skupinového rozhodnutí: ve své denní spolupráci stojíme často před otázkou, jak dosáhnout rozhodnutí, které by bylo všemi jedinci spontánně přijímáno. Mechanické hlasování je sice dobrý — a prozatím jediný — ale ne vždy nejlepší způsob. Existují skupiny, které dovedou dosáhnout demokratického rozhodnutí bez hlasování. Stará sokratovská víra v racionalitu člověka, která se dá obecně sdílet a je také nutně obecně přijímána, uplatňuje se v jejich společenské organizaci. Empirie nám otvírá řadu problémů; proto i náš pojem skupiny je po mnohých stránkách nedokončeným pokusem. Jedno se však zdá jisté. Skupina jedinců vyvíjí vzájemným skupinovou sílu, kterou jedinec sám o sobě vytvořit nemůže. Jsme si vědomi této skutečnosti, a proto usilujeme o její uplatnění ve své exilové práci i v budoucím československém politickém životě.

(PĚT LET HLEDÁNÍ se str. 5)

Spojení s Domácí skupinou a převážně odbojová povaha práce Ústavu v prvních dvou letech přikazovaly tajnost. Amorfní exilové prostředí a všechny politické i osobní nástrahy exilantského života ukládaly Zahraňiční skupině hledat cestu rozdílnou od oněch, jež druhé vedly do slepé uličky nebo k rozkladu. Proto jsme Zahraňiční skupinu budovali záměrně jako sdružení výběrové, abychom v ní zajistili co největší soudržnost myšlenkovou a solidaritu osobní. Přísná výběrová měřítko ukládala hranice jejímu růstu a tím i rozsahu její činnosti, avšak na druhé straně ji isolovala od rozkladných sil exilu a zvyšovala jakost její práce.

Důvody pro vnitřní tajnost a výběrovost Zahraňiční skupiny, pro něž si vysloužila připodobnění k zednářským organizacím, vedly také k určité formě působení navenek. Je neslučitelné mít tajnou, převážně odbojovou skupinu a přitom se jejím jménem zúčastňovat na exilantské stejně jako cizinecké činnosti, jež je nade vše pochybnost zcela veřejná. Protože však Zahraňiční skupina byla zároveň sdružením, usilujícím o naplnění, a nejen o formu nebo podmínky určitého politického ideálu, nemohla se vzdát spolupracovat na něm, kde se tvořil, a bránit jej, kde se bořil. Výhodisko jsme našli v tom, že zachovávajíc vynucenou tajnost Zahraňiční skupiny uplatňovali jsme její program veřejně jako jednotlivci, kdekoliv toho okolnosti vyžadovaly a kdekoliv k tomu byla příležitost. Šlo nám rovněž o to, abychom posílili ty, kdo byli s námi duchovně zpřízněni. Chtěli jsme k jejich postavení, odvozenému z životních zkušeností, z činnosti doma a ze styků v cizině, přidat, co nám dávala naše odbojová a studijní práce. K pomíjivé moci, založené na organizaci a reprezentaci, jsem se snažili přidat neviditelnou a proto neporazitelnou duchovní sílu. Byli jsme se vědomi výhod i nebezpečí tohoto postupu a doufali jsme v porozumění, jehož jsme se nedočkali. Přátelé nás podezírali a nepřátelé nás denuncovali a udávali.

Ve světle těchto událostí a za měnicích se exilových podmínek bylo třeba přehodnotit postup Zahraňiční skupiny a přizpůsobit její nové situaci. Za prvé se ukázalo, že v prodlužujícím se exilu nelze vystačit s tajným sdružením převážně odbojové povahy, jež mohla být

výhodná a snad i nezbytná v prvních letech, jež však později omezovala okruh i účinnost našeho působení. Za druhé jsme museli hájit bezpečnost svých členů. Exilová »irivenilia« byla za námi. Prvým náznakem nadcházející změny bylo přejmenování Zahraňiční skupiny na Československý zahraniční ústav v červenci 1949 a jejím dovršením vystoupení Ústavu na veřejnost v září 1950. Tato formální změna měla vyjádřit, že Ústav, aniž by se zcela zřikal svých odbojových a bezprostředně politických úkolů, přenáší těžiště své činnosti na pole studijní a vědecké.

V Ústavu samotném se přesun neobešel bez obtíží. Každá změna má nejen formální důsledky, nýbrž klade na všechny spolupracovníky nové požadavky a celý Ústav stává před otázkou, jak přesun s těmito změnami synchronizovat. Nové zaměření otevřelo do Ústavu dvěma mnoha spolupracovníkům. Vystoupení na veřejnost vyvolalo vnitřní rozpravu o organizaci Ústavu; z ní vykrystalizovala idea skupinové demokracie, jež je základem připravovaného Pracovního řádu. Navenek dalo zveřejnění Ústavu dvě možnosti. Jednak jsme mohli jako skupina připravovat s jinými sdruženími československé mládeže v exilu užší spolupráci na společných úkolech; jednak jsme se mohli, nahodiv nám stačily síly, veřejně zapojit do mezinárodního politického a studijního světa. Přesunutí důrazu vzalo Ústavu dynamism politické síly, napájení spojením s domovem, vřívou v brzký návrat a exilovým zápasem o přípravu nejlepších podmínek pro proměňování ideálů ve skutečnost. Zato mu dalo nový vzruch, nahradivši politický dynamism promyšlenějšími a proto i trvalejšími výsledky studijní a politické práce a upevněním mezinárodním postavením.

Ústav není na konci své cesty. Svým posláním, věcnou povahou a osobním složením odkázán na sláse a uvědoměle hledání lepší cesty k cíli, který si postavil. Proto ani dnešek není závěrečným stupněm jeho vývoje, ale proto také ani jeho budoucnost nebude výsledkem náhody.

Dos o Vysílání

Hovořil jsem s jedním soudruhem, před nímž varovalo hlášení v SE. Historie, jak mi ji vykládal dotyčný soudruh, byla následující.

Jeden pensista, který bydlí v jeho okolí, mu přišel říci, že o něm SE hlásila, že »řídí« na svém pracovišti a že je donašečem StB. Soudruh sám hlášení neslyšel. Asi za týden po tom mu přišel anonymní dopis, v kterém mu nepodepsaný pisatel sdělil, že lidé z jeho okolí vědí ještě více, než co bylo ve vysílání SE. Na můj dotaz, jak asi SE tuto zprávu mohla získat, mi soudruh odpověděl, že z podniku, kde pracuje, ještě před rokem nebo rokem a půl utekli nějakí lidé do zahraňičí a ti asi tu zprávu vypracovali.

Nemohl jsem se pochopitelně ptát, zda se cítí touto zprávou zastrášen, ale soudruh mi sám od sebe začal vypravovat, že on ty věci, které mu připisuje SE, nedělá. Zpráva o tomto hlášení se roznesla brzy mezi soudruhovy spolupracovníky a rozhodně nepůsobila ani na něho, ani na jiné komunisty »povzbudivě«. Upozornil bych zvláště na to, že soudruh sám tu zprávu neslyšel, což myslím, že se stává často: lidé, kteří jsou ve vysílání jmenováni, obvykle zahraniční rozhlas neposlouchají. Nebylo by dobré, aby SE požádala ty, kdo vysílání slyší, aby »adresátům« obsah relace sdělili?

CO O NÁS NAPSALI

Československý zahraniční ústav v exilu je

Celosvětová organizace pro politickou a hospodářskou špiónáž a obchod s valutami. (Národní střed, říjen 1952.)

Krycí název protixilové organizace. (Národní střed, říjen 1952.)

Kamufláž, sloužící k oklamání ciziny. (Národní střed, červenec 1952.)

Trojský kůň. (Slovo, červen 1950.)

Agenti totalistického spiknutí. (Slovo 1950.)

Czechoslovak Foreign Office in Paris. (Slovak News Letters, srpen 1951.)

Neokomunističtí exilové Wehrwolfové. (Simeon Ghelfand, Rozpravy, srpen 1951.)

Komunistická strana Československa v exilu. (S.G., Rozpravy, srpen 1951.)

Tajná zednářská organizace. (S.G., Rozpravy, leden 1953.)

Naši Tassoliové. (Tassoli je bývalý italský válečný zajatec v Sovětském svazu, který ve službách komunistů týral a pronásledoval své karjany; byl souzen vojenským tribunálem v Bologni koncem roku 1952.) (S.G., Rozpravy, leden 1953.)

Emisařská organizace KSČ v exilu. (S.G., Rozpravy, leden 1953.)

Pracanti. (Ivan Herben, Mladé proudy, říjen 1952.)
Intellectuals of the National Front. (Slovakia, jaro 1953.)

Bod přičitatelnosti činnosti určitého druhu. (Z debaty chicagské pracovní skupiny.)

René Arcos

SNAD NENÍ JEŠTĚ VSECHNO ZTRACENO.....

*Snad není ještě všechno ztraceno,
když na dně bytosti nám zbývá
více bohatství a slávy víc,
než kolik může vítěz dosáhnout,*

*A něhy na dně srdcí víc,
než všechna děla mají nenávisť,
a více jare chutí k stoupání,
než nejvyšší štít může ochladit.*

*A snad, že není pranic ztraceno,
když ještě nám ten pohled zbývá,
jenž hleděl za století, dál,
na obraz jiného vesmíru.*

*Nic není ztraceno, vždyť postačí,
by jediný jen z nás v lé smršti
nezměněn zůstal tím, čím byl,
by zachránil všechnu naději světa.*

(Přeložil Karel Čapek.)

UPOZORŇUJEME NAŠE ČTENÁŘE NA
ZMĚNU ADRESY TRIBUNY.
ZASÍLEJTE PŘÍSPĚVKY A OBJEDNÁVKY
NA

TRIBUNA, POSTBUS 91, LEIDEN
HOLLAND

O NEDŮVĚŘE A V

V exilu byla založena nová strana. »Podle skutků jejich poznáte je ...« Její činnost ji vystavila tento křestní list: strana nedůvěry, pomluv, zákeřnosti. Je zastoupena ve všech exilových kruzích a proniká už také mezi krajské obce a sudetské Němce. Má věstníky, cyklostilované i tištěné časopisy, jsou v ní mužové všech vrstev a všech akademických i jiných titulů, hlavně bývalých: bývalí poslanci, bývalí funkcionáři, bývalí bojovníci proti komunismu, bývalí politici. Spojuje je upřímná zášť ke všemu, co není bývalé, minulostní, překonané. Orgány této strany: Rozpravy, Slovo, Výzva, Bohemia, Národní střed, České listy a některé časopisy sudetoněmecké. Mohli bychom jmenovat také desítky a stovky osob, ale škoda každého řádku, v naší Tribuně nadarmo popsaného. Tuto stranu nespojují společné názory na politiku, ideologii, filosofii, nýbrž jenom nenávisť k tomuto časopisu a k těm, kteří jej vydávají a kdo do něj pší. Napsali o nás: Jste agenturou: 1. Tita, 2. Laušmana, 3. Ripky, 4. atd. Jste svobodní zednáři. Jste komunisté a pracujete se souhlasem a podporou pražské vlády. Jste agenti národních socialistů a chcete rozbít sociální demokracii a pohltit ji národními socialisty. Jste agenti sociálních demokratů a vašim úkolem je rozbít národně socialistickou stranu a pohltit ji sociální demokracií. Jste agenti francouzského ministerstva vnitra a udavači. Jste špióni. Jste šmelináři a pašeráci a pomáháte čs. vládě získávat na západě strategické suroviny a dopravovat je na černo do ČSR. Jste trockisti a chcete v ČSR po pádu bolševismu nastolit druhý komunistický režim. V patřičně upravené formě bylo to napsáno také ministerstvům vnitra, aby tam o nás věděli, co jsme zač. Ale slovník nadávek není ještě vyčerpán. Navrhujeme další: kosmopoliti, existencialisti, surrealisti, sionisti, židozednáři, židobolševíci, fašisti, nacisti, agenti generála Franka ...

Nepolemisujeme s nimi. Zdá se nám, že máme řadu úkolů, které jsou důležitější, než vyvracet lži a oplácet ránu ránou. Ostatně msta se nám nelíbí ani jako argument, ani jako politická zbraň. Nenapsali jsme o prof. Ghelfandovi, že je agentem Vatikánu. Zdá se nám být správné, když Ghelfand pracuje proti komunismu, pokud proti němu skutečně pracuje. Dokonce je velmi správné, když se spojí s vatikánskými kruhy, získává jejich podporu, zájem o čs. věc. Nikdo však ať si nevytváří monopol na boj proti komunismu! Je směšné chtít přelít moře mušlí. Podobně Laušman. Tribuna napasala své výhrady, když přišel do exilu. Nicméně není pro nás Laušman agentem Titovým.

ČECHY TAJNÝCH

*Soudit není pomlouvat a klevetět;
soudit je funkce rytířská a ne babí.*

F. X. Salda

Pokládáme za správné, že i u Tita jsou lidé, kteří Jugoslaviu zinterosovávají pro čs. věc. Každý, kdo pracuje proti komunismu, je v jistém smyslu na naší straně barikády a do jisté míry našim spojencem: i Laušman, i Ghelfand, i Národní střed, i Tito, i Der Sudetendeutsche i třeba Franco ... Nicméně to neznamená, že s nimi sdílíme jejich názory. Toto »spojenectví« nám ukládá jenom jedno: dobrovolnou zdrženlivost ve vyjadřování. Budeme zdrženliví, když budeme psát o Laušmanovi, Ghelfandovi, Národním středu, Titovi, časopisu Der Sudetendeutsche, a nebudeme jim spílat jen proto, že si jinak představují uspořádání světa po porážce komunismu než my. Dokonce jim nebudeme spílat ani tehdy, když někteří z nich spílají nám. A propagujeme dokonce i slušnost a spravedlnost k nepříteli. Opakujeme jednu ze svých zásad: jsme proti teorii kolektivní viny a tedy i proti kolektivnímu trestání komunistů a proti mstě. Retribuce je nemravná, at se už vztahuje na kohokoli.

Nejsme ani agenti, ani špioni, ani zednáři, ani trockisti ... Nepotřebujeme se ostatně obhajovat. Nikdo nám nic zlého nedokázal a nikdo se o to ani nepokusil. Předložte konkrétní důkazy, teprve pak se budeme nuceni bránit! Píchání komárů a štěnic nás však nevyprovokuje. Musel by se nyní T. G. Masaryk obhajovat, když jej komunisté pomlouvají, že chtěl zavraždit Lenina? Musel by polemizovat se Sudetendeutsche Zeitung, když tam o něm napíší, že jeho stát byl založen na zločinech? Musel byste se třeba vy, laskavý čtenáři, obhajovat, kdyby vás někdo nařkl, že připravujete atentát na anglickou královnu? Dokazovat nepravdivost zlých řečí a odstraňovat špínu, kterou na nás naházeli?

Spolupracoval s námi mladý katolický kněz. Strana nedůvěry, pomluv a zákeřnosti se o tom dověděla. Napsali článek, že jsme zednáři. Vyhrožují exkomunikací. Sami ovšem exkomunikovat nemohou, na to jsou to moc malí páni, ale mohou udávat a udávají. Kněz bude vyšetřován a zděšeně nám napsal, že jeho dobré vůle bylo zneužito, že mu máme sdělit, co je pravdy na našem spojení se zednáři, a že svou spolupráci pochopitelně odvolává. Mladý národohospodář nám pomáhal redigovat a upravovat cizojazyčná memoranda. Pak četl, že jsme infiltrování komunisty a že nás platí pražské vnitro. Od té doby jsme už o něm neslyšeli. Mladý sociální demokrat se u nás hlásil o spolupráci. S druhé strany mu bylo řečeno, že jsme národně socialistickým trojským koněm, který byl propašován do starobylé tvrze sociálních demokratů. Už s námi nebude spolupracovat.

Někteří exulanti se stávají obětí vlastní izolace. Dříve než srostou s novým prostředím a než začnou žít jeho duchovním životem, vyžívají se v sentimentálních vzpomínkách a hromosvodem jejich opuštěnosti stávají se všichni jejich skuteční nebo smyšlení protivníci. Jako Židé v Zemi zaslíbené chodí okolo hradů jeriškých a čekají, až se zboří pod jejich křikem. A s obzvláštní péčí učí se nenávidět všechno nové, průbojné, tvůrčí a hledající. Hlavně jedné věci se snaží vystríhat, sež mohou: víry v dobrý úmysl druhých. Tak dochází k tomu, že v jejich očích se skutečné úsilí o zahraniční akci stává podvrzatou činností, kritika nactiutrháním a myšlenka spiknutím.

Jsou lidé, kteří by chtěli vidět mládež v exilu odřískávat z čítanek podle vzoru jednoho z Čapkových mlouků: »Nepropadneme staré slovanské nesvornosti a budeme chovat ve věčné paměti Lipany a zejména Bílou horu.« Chtěli by vidět mladé lidi tančit okolo pomníků, vzpomínat, oslavovat, dělat štafáž, být fanghčkáři, do nekonečna opakovat: věrni zůstaneme. A nedaří-li se jim to, považují je za lidi svedené, nerozvážené, spiklence a agenty, kteří bezohledně, po bolševicku, připravují puč v exilu a bezprostředně po osvobození také v Československu. Vidí v nich odhovance protektorátu, košíckého programu, bojůvkáře poznamenané až na věky faktem, že začali nosit dlouhé kalhoty až po roce 1938; anebo abychom citovali: »zneužívané mladé lidi, kteří poloromanticky, polochlapecky se cítí 'politiky' a neumějíce ještě hodnotit tvořit, žijí v sobě představy, jak se jich zmocnit.« (V. Aubrecht, Národní střed, září 1952).

Nemálo útoků na Ústav pramení z faktu, že jeho členové se zlekli partajnických autorit a místo vyježděných kolejí vybrali si cestu zbořených model, místo vytrubování do boje o hlavy potentátů pustili se do studia problémů příštího Československa. Je cizí politickému myšlení dnešního exilu uvěřit ve fakt, že může existovat politické hnutí, které není stranou a nesnaží se jí být. A je stejně podezřelý, že toto hnutí se nedovolává ani první republiky, ani národní fronty, protektorátu nebo slovenského státu; ba co víc, ustavilo se v tichosti, bez resolucí a ohnivých provolání. Konečně jeho nejpodezřelejším rysem je že si dovoluje svobodně kritizovat a předkládat exilu a cizině návrhy na vedení studené války a uspořádání střední Evropy. (str. 11 →)

Kvůli těmto třem bychom se chtěli a měli hájit. Kvůli mladému knězi, národohospodáři, sociálnímu demokratu a všem jiným idealistům, kteří k nám přišli s dobrou vůlí a nejčistšími úmysly, aby nám pomáhali. Budeme se bránit, vysvětlovat, vyvracet. Ale tito tři mladí idealisté mohou namítnout: »Pochopitelně nemůžete mluvit o svých spojeních. Jsou přece tajná. Říkájí o vás lži. Ale když to říká tolik lidí, kteří jinak nemají nic společného, musí na tom něco být ...« Hnuší se nám oplácet ránu ránou, pomluvu pomluvou, udání udáním, nadávkou nadávkou. Náš den má 24 a ne 48 nebo 72 hodin. Proto nemáme ani kdy vyvracet každou lež. A jsme také bezbranní proti argumentu »musí-na-tom-něco-být-když-to-říká-každý«. Stojíme tu bez meče, bez štítu a nevíme, kdy a kdo nám vrazí dýku do zad.

J. DRESLER

V. CHALUPA

AVANTGARDA STŘÍZLIVOSTI

V pestrém kaleidoskopu exilových skupin je šedá barva zastoupena velmi důrazně Čs. zahraničním ústavem v exilu. Je střízlivý, a nevzletný; nepřinesl a nepřinese oslňující teorie ani duchaplné ideologie. — Při tom není Ústav pouhá rutina nebo organizovaná organizovanost nebo technika. Pokusy vysvětlit jej některým z těchto způsobů neodpovídají skutečnosti — té prosté skutečnosti, že u své všední drobné práce vydržel už přes pět let. Není to nedostatek nadšení, rozmachu, obraznosti nebo velikých cílů, který jej odvádí do šedi. Je to jeho pracovní metoda, jež spoutává, ukázkuje a usměrňuje všebarevnou rozmanitost jeho členů v „avantgardu střízlivosti“.

Čs. zahraniční ústav v exilu nemá ideologii. Netvoří a nehledá nový filosofický systém. V tvorbě i uskutečňování svého programu se snaží postupovat vědecky: pokouší se vědomě o dodržování téže metody, které používá věda.

Podstata vědeckosti je v soustavném uplatňování methodické skepse: věda hledá vysvětlení jevů, které jsou předmětem jejího zájmu, a o tomto vysvětlení záměrně pochybuje, dokud jeho správnost a pravdivost nejsou nad rozumnou pochybnost prokázány. Důsledkem tohoto zásadního poznání je soustavnost, uplnost a omezenost vědeckého poznání.

To, co je poznáno, nemůže obsahovat vnitřní protiklady a rozpory; partikularismus jednotlivých vědních oborů je nevyhnutelným důsledkem specialisace, vyplývajícím z úsilí o důkladné a přesné poznání, ale věda jako celek směřuje k universalitě, neboť snaha najít vysvětlení jevů, t. j. odpovědět na otázku, *proč* jsou, je silou, která žene vědu do nových oblastí a zaplňuje mezery, které jsou mezi jejími obory, a její expanse se nemůže zastavit leč u hranic rozumového poznání; a tatáž síla, která vědu nutí k obsáhnutí všech jevů, jí ukazuje i její meze: věda sama poznává hranice, za kterými lidský rozum pracuje na prázdno a odmítá spekulaci tam, kde se nemůže opřít o fakta.

Předpokladem vysvětlení je systematický popis poznávaného předmětu; z toho je odvozena technika vědy: sbírání faktů, jejich ověřování a třídění jako předpoklad vyvozování závěrů.

Ústav svou volbou pracovní metody nepopírá existenci ani cenu jiných poznávacích metod — intuice, víry, mystiky; popírá však jejich vhodnost pro politickou práci. Volí vědecký postup, protože výsledky takto získaného poznání jsou objektivně sdělitelné, protože se děje podle zjistitelných a obecně platných pravidel a protože je tudíž i *ověřitelné*; to obojí pak umožňuje *spolupráci* na poznávacím procesu v prostoru i času.

To platí především o tvorbě programu, t. j. o hledání vodítek obnovy čs. demokracie. Za předpoklad k tomu pokládá Ústav co nejlepší znalost skutečného stavu československých věcí, a to jak v Československu tak i v exilu. Při tom to studiu vychází na jevo, kolik příbuznosti je mezi událostmi v Československu, které bijí do očí, a počínáním exilu, které je — zcela nevědecky — obvykle přezíráno. Ukazuje se, že obojí má své společné příčiny a že nápravné úsilí musí být zaměřeno ne na symptomy, ale na jejich příčiny.

Sledování a znalost československé situace je ovšem jen východiskem programové tvorby. Aby z poznání a vysvětlení situace vzešel program, musí být s určitého hlediska ohodnocena; teprve takové ohodnocení kvalifikuje určité skutečnosti jako škodlivé a nežádoucí a jiné jako prospěšné nebo žádoucí, a je základem úsilí o odstranění prvních a vytvoření nebo udržení druhých. Potíž čs. exilu je právě mnohost ideologických měřítek, která jsou navzájem neslučitelná a pod nimiž je všeho ostatní hodnoceno, zatímco sama hodnocení podrobována nejsou. Ústav se

pokouší najít obecně platné hodnotící měřítko pro různé programy vědeckou cestou. Věda poznává, co jest, a poznání toho, co jest, neodpovídá na otázku po ideálu, po tom, co býti má; ale plyne z něho, co být *může*. Poznání neomezuje volnost v tvorbě postulátů, ale ukazuje meze jejich uskutečnitelnosti. Ústav se snaží zjistit, co je z požadavků a programů, připravovaných pro Československo, uskutečnitelné, a hodnotí je podle toho. To platí o názorech mimo Ústav stejně jako o názorech uvnitř Ústavu. Členové a spolupracovníci Ústavu patří k nejrůznějším světovým názorům, etickým, náboženským a filosofickým směrům. Mohou však spolupracovat, dokud jsou ochotni podrobit své názory zkoumání, zda se jejich požadavky dají uskutečnit. Toto zkoumání ponechává pro různost názorů pole značně široké, neboť možnosti jsou různé a poznání nedokonalé, ale vymezuje přesto oblast dost úzkou, aby byla pevnou základnou pro účinnou spolupráci. Měřítka uskutečnitelnosti se tak stává úhlavním kamenem práce v Ústavu. Nerovná se determinismu ani víře v samočinný vývoj; umožňuje naopak největší obohacení skutečnosti tvůrčí silou člověka, neboť mu ukazuje, kde a jak jí má a může uplatnit. Učí jej poznáním omezovat chtění — zkoumání a poznávání skutečnosti proměňuje programové postuláty.

Proto je velký podíl činnosti Ústavu věnován vědecké, studijní práci. Věda a vědecká práce mu nejsou pouhým prostředkem k uskutečnění jeho apriorně postavených cílů, nýbrž pomáhají je odkrývat, kritizovat, rozšiřovat a tvořit.

Ústav se ovšem neomezuje na práci studijní. Je odbojovým studijním ústavem, a jestliže jeho odbojové cíle jsou ověřeny studijní prací nebo z jejich výsledků odvozeny, neznamená to, že jen studijní práci mohou být uskutečněny. K tomu je třeba praktické činnosti, vynaložení sil a zjišťování, opatřování a upotřebení vhodných prostředků. Zde je další pole pro aplikaci vědecké metody, gravitující kolem pojmu uskutečnitelnosti; jenže zatím co při tvorbě programu zjištěné možnosti eliminují neuskutečnitelné postuláty, při hledání prostředků se k cílům, jejichž uskutečnitelnost je připuštěna, hledají možnosti uskutečnění a hodnotí se s hlediska hospodárnosti: kterou zvolit, aby cíle bylo dosaženo co nejlépe s co nejmenšími náklady. Nežli Ústav něco podnikne, hledí nejprve co nejdůkladněji poznat situaci a pak cestu, která by mu umožnila uskutečnit daný cíl co nejsnáze; zjišťuje prostředky, které k tomu potřebuje, a pokud je nemá, tedy možnosti, jak si je opatřit; teprve potom jedná.

Uvnitř Ústavu vede tato metoda k dělbě práce. Podle uvedených zásad analyzovaná a řízená práce se dělí na užší, technické úkoly — studijní, publikační a organizační — a z nich každý zase na řadu dalších, často úzce specializovaných: sledování a kartotékování tisku; překládání; vedení adresářů; opisování; provádění korektur; cyklostylování; lepení obálek, atd.; a potom: podávání hlášení, vyplňování dotazní-

(se str. 9)

Kromě věčných otázek GDO VÁM DAL PENÍŽE? a GDO ZA VÁMI STOJÍ? (kdysi krásně ilustrovaných Jiřím Neheřkajsem ve Skutečnosti) uložili si někteří kritikové Ústavu za povinnost uvědomit ČZÚ z úmyslu: 1. ovládnout vedení exilu a rozhlasovou stanici Svobodná Evropa; 2. přesvědčit exil a světovou veřejnost, že boj proti komunismu musí být jen bojem proti diktatuře komunistické strany a nikoli proti komunistickému hospodářství; 3. nastolit po osvobození titoistický režim s pomocí domácí odbojové skupiny «strany práce»; 4. znemožnit návrat uprchlíků, kteří socialismus odmítají.

Je zbytečné tyto názory vyvracet. Ale je třeba objasnit pohledy, které k nim vedou. První otevřené útoky tohoto druhu neobjevily se — jak by se dalo očekávat — v listech pravicových skupin, ale ve «Slově» pařížského křídla národně socialistické strany, vedené bývalým poslancem Čížkem (červenec 1950). Jejich ozvěnou je plánovitá kampaň radikální katolické pravice a živnostenské strany a občasné články českých a slovenských separatistů. Zatím co v prvním případě šlo spíš o «spravedlivé rozhořčení» straníků, kteří v úsilí a činnosti Ústavu viděli ohrožení samostatné existence své strany, exilová pravice pokládá Ústav za úhlavního nepřítele pro jeho socialistické zaměření. Podle jejich názoru Ústav usiluje otevřeně o to, co ostatní socialisté v exilu škádlí jen potají a zastřeně: o zachování dnešního politicko-hospodářského systému v Československu a pouhou výměnu garnitury vládců. Proto prý pakuje s Laušmanem a československými komunisty a snaží se cizinu přesvědčit, že Češi a Slováci si demokracii nepřejí. Jeho sebejistota a víra v úspěch má být stavěna na příkladu Titově.

Ve snaze najít ospravedlnění pro svůj nárok na vedení exilu, tyto pravicové skupiny kategoricky ztotožňují socialismus s titoismem a komunismem a představují exilu Radu a Radio Free Europe jako nástroj socialistické propagandy. Porážka komunismu není pro ně možná bez porážky socialismu; a demokracie není uskutečnitelná bez důsledného návratu ke svobodnému podnikání. Zničení Ústavu představuje proto pro ně první krok k očistě politického života v Čes. exilu.

Jedním z cílů ČZÚ je udržovat «společnou řeč domova a exilu», t.j. vypracovat program zahraniční akce, který by byl — pokud je to za dnešních okolností možné — v souladu s úsilím domácího odboje. Dostává se tím samozřejmě do konfliktu se skupinami, které se myšlenkově vrátily do roku 1938 a namnoze i s těmi, kdo o takový návrat neusilují, ale řeší československé otázky ex abrupto, bez přihlížení k dané skutečnosti. Dnes už nás dělí od Československa nejen železná opona, ale i neviditelná přehrada nových zkušeností. Učíme se dívat se na Československo očima ciziny. Věci, které se zdají domácím odbojovým skupinám samozřejmostí, nabývají v exilu povahy abstraktní, nebo jsou při nejmenším sporné. A není to pouze důsledek toho, že máme možnost srovnávat a kriticky zkoumat. Nevědomky i vědomky si promítáme zvyklosti ciziny do myslí československého člověka a přestáváme brát na vědomí, že jeho myšlení je formováno jinými vlivy a ubírá se jinými cestami. Proto nekriticky nerozlišujeme mezi vžitou a všeobecně přijímanou skutečností a přičinami, které vyvolávají odpor a nenávist protikomunistickým občanům v Československu.

Snaží-li se členové Ústavu dávat odpovědi na otázky, které si kladou českoslovenští občané doma i za hranicemi, neznamená to, že i při své důkladnosti nedělají chyby. Dělali je i jejich otcové, když byli mládí. A neznamená to, že k odpovědím docházeli jen v důsledku tuhé disciplíny a názorové ztrnulosti. Je dost nelogické se domnívat, že mládí lidé, kteří si nezvyklí podrobit se poslušné nařízení jedné «autority», budou se přeočhotně podřizovat «autoritě» jiné. Zvykáme si myslit svobodně a zastáváme přesvědčení, že svobodná kritika nemůže existovat tam,

kde spojenecká smlouva, vysoký úřad či neomylnost strany jsou nedotknutelné.

Naším cílem není «komunismus bez komunistů», ale hledání programu, který vede k demokracii a tedy i k odpovědnosti. Výchova k svobodě je pro nás výchovou k odpovědné kritice, která neměří velikost protivníka podle příbuznosti jeho programu, ale podle jeho hloubky a upřímnosti. Proto jsme zvolili cestu vědecké práce a propagaci myšlenek mimo exilovou politickou arénu. Proto jsou naše pracovní skupiny skupinami výběrovými a ne organizační, kde k členství stačí pouhá legitimace.

Máme mnoho společného s jinými skupinami mladých v exilu, s kruhem okolo Skutečnosti a mladými sociálními demokraty. Nespojuje nás jenom věk, často shodný názor a naši nactiurhači, ale i odpor k frázím, k bezzásadovosti a nízkosti, kritičnost k legendám a úsilí o reformu československého myšlení. Lišíme se od nich především důrazem na systematické a skupinové studium problémů, nedůvěrou k akademičnosti a částečně v postoji ke starší generaci. I naše cíle jsou odlišné: Skutečnostníkům jde především o dobrou exilovou revui, mladí sociální demokraté usilují o reformu své strany a ambici Ústavu je nezávislé studijní a pracovní těleso. Je samozřejmé, že jsme kritizováni i těmito dvěma skupinami. Ale na rozdíl od jiných bereme si jejich kritiku k srdci, protože je upřímně míněná a je spíš výměnou názorů než nepoctivým útokem.

Nedostatek odpovědné kritiky a kritičnosti je stejným zlem exilu jako jeho druhý extrém — jalovost a nemohoucnost. Je zbytečné «dělat exil» jen pro reprezentaci, tu měla běloruská emigrace také. Je stejně zbytečné vydávat exilové noviny jen proto, že je «strana doma měla» nebo že někdo potřebuje psát, aby nevyšel z cviku. Jen ty nezavali Sisyfův kámen vlastní nemohoucnosti, kdo se nezakopal do historických zákopů a kterým nezadrhuje hrdlo partajnický límeček. Exilu a domovu je nejvíc platný sebekritický novinář a politik, který se dovede oprostit od ztrnulých klíšé a přítomným a budoucím časem nejen žije, ale jej i spolutvoří. A spolutvořit znamená angažovat se, mít cíl, stavět, hledat odpovědi a říkat otevřeně, co chceme a jak to chceme. Je-li toto spiknutím a kacířstvím, pak si rádi necháme vystavit glejt na cestu do exilové Kostnice. MILAN HRÁZA

AVANTGARDA STRÍZLIVOSTI

ků, odpovědi na oběžníky. Spousta drobných, nudných všedních úkonů; ale každý z nich je v přímém vztahu k cílům Ústavu.

Při tom jsou rozdělení a organizace práce pružné, protože dělány empiricky, tak jak se naskytou možnosti a jak ukazuje zkušenost. Ústav dosud víc využívá možností, které se naskytou, než aby byl s to sám se vytvářet. Práce se soustřeďuje tam, kde jsou spolupracovníci ochotní a schopní ji dělat a kde jsou i technické prostředky k dispozici; a dělá se ta práce, pro kterou jsou lidé a prostředky. Celé úseky práce, které by měly být obsazeny, leží čas od času ladem; jakmile se však podaří získat potřebné prostředky, využijí se do krajnosti.

Zvolená pracovní metoda brání, aby se kterýkoliv úsek činnosti Ústavu stal samoúčelem nebo vymknul ze své souvislosti s ostatními, at jde o studijní práci nebo o úsilí o reformu stranického systému, o TRIBUNU nebo o anglickou knižnici Ústavu. Všechny věci, které se v Ústavu dělají, jsou ve vzájemné souvislosti; jedna do druhé zapadá a je nezbytnou k uskutečnění dalšího kroku, ať už tento krok vede k přijatému cíli nebo je jen nezbytným předpokladem, aby jasno o cíli bylo zjednáno.

Vědomá a stálá snaha o použití vědeckých metod v práci Ústavu nemůže zabránit tápání, improvizaci, náhodám, omylům a chybám, sporům, netečnosti nebo ukvapenosti. Ale pomáhá držet je v určitých mezích. Nemůže zabránit výkyvům. Ale pojišťuje proti vykojení.

NÁŠE STUDIE:

INFLACE A MĚNOVÁ REFORMA NÁSTROJ SOVĚTISACE

«Všichni reakční američtí ekonomové jako Seymour Harris a L. Chandler úmyslně mlčí o utrpeních, která inflace přináší dělnické třídě a pokoušejí se zakrýt fakt, že inflace je jednou z metod vykořisťování dělníků monopolistickým kapitálem. Zhoršení situace některých tříd obyvatelstva může přinést široké sociální nepokoje, ba i revoluci».

Není bez ironie, že v době, kdy tento projev citů k zbídačenému a hladovému americkému dělnictvu byl prodáván v novinových stáncích v Československu, čeští a slovenští dělníci demonstrovali v řadě měst, ničili obrazy Stalina a Gotwalda, vyvošovali americkou vlajku a zastavovali práci v továrnách. Jak vidět, čeští ekonomové byli mimořádně přesní ve svém popisu následků hyperinflace na pracující třídy. Jediný omyl kterého se dopustili, bylo špatné označení místa, kde se takové okrádání děje: nebylo to před železnou oponou, ale za ní. V minulých letech muselo trpkou pilulku měnové reformy spolknout Bulharšho, Rumunšho, Polsko,

Jaké byly důvody k tomuto bezohlednému znehodnocení peněz inflací a jejich pozdějšímu odmítnutí vůbec?

Po puči v roce 1948 čeští komunisté považovali za nutné získávat čas ke konsolidaci nové části sovětského imperia zajištěním co největší materiální spokojenosti dělnictva: platili proto platy, o kterých předem věděli, že je nebudou moci proplatit ve formě nově vyrobených statků. Druhým důvodem k nezodpovědné peněžní politice byla nutnost používat peněžních lákadel k získání pracovních sil k přebudování československého národního hospodářství na výrobu investičních statků a zbrojení. Přísné kontroly, kterými se soudruzi nejprve pokoušeli regulovat zaměstnanost v jednotlivých oborech se prokázaly, jak se dalo předem očekávat, příliš těžkopádné na rychlé přesuny sil, které Moskva vyžadovala.

V prvních letech režimu byla situace značně usnadněna faktem, že platové preferované třídy byly schopny část svých příjmů použít k nákupu majetků ostatních tříd obyvatelstva, kterým komunisté buď vzali veškeré prostředky k obživě nebo jim ponechali platy, které nestačily na krytí životních potřeb. Bylo ovšem jasné, že nabídka tohoto zboží nemohla trvat věčně a že i tak problém dostatečných dodávek spotřebního zboží byl pouze odsunut. Soudě podle inzerátů v denních novinách, počala nabídka statků, které stále ještě byly v vlastnictví středních vrstev, vysychat kolem léta 1952 a na podzim již skoro neexistovala.

Od té doby dělnictvo počalo dostávat příjmy, ze kterých pouze část mohli použít k nákupu přidělovaného zboží: zbytek mohli pak použít k nákupům na volném trhu, za nesmírně vysoké ceny, nebo uspořit. Brzy se ukázalo, že dělníci považují obě tyto alternativy za málo lákavé a že dávají přednost raději peníze nevydělávat vůbec. To jim ovšem nedovolilo pracovní úřad. Pracovali proto jen tolik, aby si vydělali na nákup statků, které mohli obdržet na vázaném trhu, a zbytek času si vymýšleli metody, jak by se další práci v továrnách a dílnách vyhnuli. Tato situace přivedla československé hospodářství na jaře 1953 na pokraj katastrofy a vynutila si použití drastických prostředků.

Během celého měsíce května byla čs. veřejnost zneklidněna různými hospodářskými opatřeními. Už od začátku května byly obchody některými druhy volného zboží velmi špatně dotovány. To nebylo následkem absolutního nedostatku, ale následkem zákazu, aby hlavní sklady dodávaly krajským skladům a tyto v polovině května obchodům zboží. Panika vyvrcholila v polovině měsíce, kdy dostali všichni zaměstnanci, kteří berou mzdy pozadu, vyplaceno za půl měsíce zálohu. Jakmile zaměstnanci dostali tyto zálohy, vypukla nakupovací horečka, která trvala cca od 17. do 23. května. Už kolem 21. května, některé obchody (na př. s textilem) zavřely, poněvadž byly vyprodány. Od pondělka 25. května byla většina obchodů uzavřena: prodávalo se pouze

pečivo, cigarety, sůl a jiné věci denní potřeby, ovšem v omezeném rozsahu. Všem občanům bylo jasné, že se chystá nějaké hospodářské opatření. O tom, jaké toto opatření bude, však kolovaly různé zvěsti. Většina občanů očekávala zdražení volného trhu, nepočítali s měnovou reformou. Řada soudruhů e domnívala, že jde o obvyklou nákupní paniku, která vypukla již několikrát. Šmáli se těm, co nakupovali a pochopitelně na tento smích doplátili.

Režim se na provedení reformy po stránce bezpečnosti velmi důkladně připravil. Už týden před ohlášením reformy byly všechny závody upozorněny, že se chystá hospodářské opatření, aby byly v pohotovosti a za žádnou cenu nepustily zaměstnance do ulic. V době kolem ohlášení reformy mělo samozřejmě SNB i StB pohotovost. Při výměně peněz u každého výměnného střediska stál člen závodní milice nebo SNB.

Dne 30. května byla oznámena měnová reforma, která byla provedena takto: Hotovosti byly vyměněny v poměru starých platidel k novým 50 : 1 s výjimkou občanů, kteří nemají zaměstnanců: těm bylo vyměněno 300 Kčs za 60 nových korun. Dne 1. června byly dány do oběhu nové bankovky, státočky a mince.

Veškeré pracovní příjmy obyvatelstva (mzdy, platy, platby za dodávky rolníků státu, pense, stipendia, ročníné příspěvky a podpory) se budou proplácet v poměru 5 : 1 s některými výjimkami: základní sazby horníků, pracujících pod zemí, se zvyšují o 70, u dělníků na povrchových pracích o 50, u hutníků o 60 a u dělníků na zvlášť obtížných pracích o 34 haléřů. Rovněž nejnižší měsíční platy, starobní a invalidní důchody a důchody sirotků byly relativně zvýšeny. Výchovné a rodinné příspěvky činí: na 1 dítě 70 Kčs, na 2 děti 170 Kčs, na 3 děti 310 Kčs, na 4 děti 470 Kčs, na 5 dětí 630 Kčs a na každé další dítě o 160 Kčs měsíčně více.

Zle postiženy byly vklady. Vklady na účtech státních či jiných veřejných podniků byly sice vyměněny v poměru 5 : 1, ale vklady na běžných účtech soukromých podniků byly vyměněny v poměru 50 : 1 s výjimkou prostředků, nutných k výplatě zaměstnanců (poměr 5 : 1). Vklady na vkladních knížkách byly odstupňovány takto:

do 5000 Kčs	5 : 1
od 5000 do 10.000 Kčs	6.25 : 1
od 10.000 do 20.000 Kčs.	10 : 1
od 20.000 do 50.000 Kčs.	25 : 1
nad 50.000	30 : 1

Vklady na vkladních knížkách, založených po 15. květnu 1953 se vyměňují dokonce v poměru 50 : 1 a vázané vklady jakož i cenné papíry státní po r. 1945 jsou prohlášeny za bezcenné.

Výměna byla provedena Státní bankou československou ve dnech 1. až 4. června; během těchto dnů bylo možno platit starými penězi v poměru 50 : 1. Nevyměněné peníze propadají.

(INFLACE A MĚNOVÁ REFORMA)

Zlatý obsah nové čs. koruny je 0.123426 gramu ryzího zlata; cena zlata při nákupech SBČS je 8 Kčs za gram. Na základě zlatého obsahu byl poměr Kčs k rublu stanoven na 1.80 Kčs za 1 rubl. SBČS byla zmocněna stanovit kurs nové koruny vůči cizím měnám a upravovat jej podle nutnosti.

Celé přidělové hospodářství bylo zrušeno, tedy i volný trh, a ceny všech produktů budou napříště jednotné. Zatím došly jen některé ceny z kterých si nicméně možno udělat hrubý obraz nové hospodářské situace československého lidu: stačí srovnat platy a ceny nejběžnějších produktů, aby nové a další ochuzení jasně vyniklo.

Jaké budou následka této reformy?

Pokud komunistický režim nezvládně intenzivní nespokojenost obyvatelstva situace ve výrobě, nebude situace asi o nic lepší nežli dosud — spíše horší. Demoralisace komunistických kádřů, ztráta veškeré zbývající důvěry v «dělnickou» vládu, značné hospodářské ztráty, které všichni občané utrpěli, to vše, jak poslední zprávy ukazují, vedlo ke značnému snížení výkonu v továrnách, zpomalení či dokonce zastavení práce, atd. Nejprve se vláda pokusila vyřídit tento odpor normální komunistickou metodou: vydáním nového zákona o přísném trestání i krátké absence z továren. Odpor byl však tak silný, že snad poprvé v historii komunistického režimu v Československu vláda po týdnu obrátila a nový zákon zase odvolala. To je dostatečným důkazem jak velké vnitřní obtíže měnová reforma vyvolala.

Jestliže však tento lidový a masový odpor nepřivodí tak velkou krizi, že se režim pod jejím tlakem zhroutí (a obáváme se že by nebylo realistické s touto možností za dnešní situace počítat) dříve či později veškeré rezervy, které obyvatelstvo má a které mu dovolují nepracovat, budou vyčerpány.

Po dosažení tohoto bodu se dá počítat s tím, že výkony v průmyslu budou značně zvýšeny. Až dosud dělníci byli celkem indiferentní k úkolovým sazbám i k výši měsíčních příjmů, protože měli zaručenu jistou minimální životní úroveň vázanou cenou přidělového zboží. Na toto zboží si dělníci mohli vydělat během poměrně krátké doby (20 dní z měsíce) a zbytek měsíce mohli buď vydělávat na nákup cenově téměř nedostupného zboží na volném trhu či nepracovat vůbec. Dělal to druhé: absence tohoto roku dostoupily svého vrcholu a často do továren nepřišlo až 17 či 20% celkového osazenstva. To dříve či později musí přestat, protože nyní budou dělníci odkázáni na volný trh, kde ceny bude určovat nabídka a poptávka. Budou-li se chtít udržet na životě, dělníci budou muset pracovat daleko více než dříve.

Jeich řady budou posíleny těmi, kdo až dosud patřili ke střednímu stavu. Až dosud tito občané měli, do větší či menší míry, možnost odporovat násilnému zařazení do tovární práce (na kterou nejsou školeni, zvyklí a ani fyzicky schopní) tím, že hledali, místa co nejhůře placená, ale s lehkou prací, a své výdělky doplňovali buď z našetřených peněz či odprodejem osobního majetku. Zásoby osobního majetku, jak jsme poukázali, jsou v této době již vyčerpány a uspořené peníze byly měnovou reformou zničeny. Zde měnová reforma posloužila i třídílnému boji: střední třída v obyvatelstvu nejdříve byla hospodářskou politikou komunistů donucena odprodat většinu svého osobního majetku a po skončení tohoto výprodeje byly příjmy z tohoto prodeje zničeny měnovou reformou. Tito noví «dělníci» dříve či později začnou proudit do továren a podle normálních zvyků pracovního úřadu jim budou přidělovány ty nejhorší, nejméně placené práce.

Třetí skupina, která byla těžce postižena, jsou rolníci. O těch bylo již dávno známo, že nevěří komunistickému bankovnictví a že většinu svých peněz přechovávají raději doma. Jsou to tedy rolníci, kteří byli nejhůře postiženi měnovou reformou, která ostře diskriminovala hotovosti, uložené jinde než v

JACÍ JSME

■ K článku J. Dreslera «S češtinou kolem světa», otištěném v minulém čísle Tribuny, dostali jsme «krajanskou» anekdotu z Ameriky:

Američan českého původu přišel do jedné české vesnice v severním Texasu. Jde po ulici a slyší, jak si dva malí černošci povídají česky. Poslouchá a nechce věřit svým uším. Jde k nim blíž a ptá se: «Vy jste, kluci, taky Češi?» «Jenom já jsem Čech», povídá jeden z nich, «on je Morava».

■ Koncem května došel od mnichovské vysílačky tento cyklostilovaný dopis:

Vážený pane, paní, slečno, rozhlasová stanice Svobodná Evropa vypsala v těchto dnech soutěž o nejlepší povídku pro mládež, jejíž podmínky vám zasláme. Soutěží chceme jednak vzbudit zájem naší mládeže doma k exulantům a k zemi, ve které žijí, a jednak *indoktrinovat ji komunistickou naukou* (podtrženo námi, red.).

Obrácíme se také na Vás a byli bychom rádi, kdybyste nejen Vy, nýbrž i přátelé ve Vašem okolí, kterým jsme nemohli zaslat podmínky soutěže, pomohli nám v tomto úsilí, které je jedním z hlavních úkolů našeho vysílání.

Těšíme se na Vaši spolupráci a jsme s přátelským pozdravem za Redakci vysílání pro mládež Jaroslav Tětiva.

Že by se rudý šotek ve Svobodné Evropě spojil s italsko-belgickými *Rozpravami*?

■ **PŘÍKLADY TÁHNOU.** New York Times oznámily, že jihoafrický minister Malan podal návrh zákona, který zní: Každá osoba, která

- a. jakýmkoli způsobem poradí, podpoří, podnítl, pomůže či najme kteroukoli jinou osobu; nebo
- b. použije jazyka či udělá cokoli, co způsobí, že jiná osoba či osoby
- c. spáchají přestupek protestování proti zákonu, či v podpoře jakékoli kampaně proti kterémukoli zákonu, či v podpoře jakékoli kampaně pro odvolání či modifikaci kteréhokoli zákona, či pro změnu či omezení aplikace či výkonu kteréhokoli zákona, bude vina z přestupku a podrobena trestu:
- a. pokutě, která nepřesahuje 500 liber
- b. uvěznění, které nepřesahuje pět let
- c. *bitování, které nepřesahuje patnáct úderů.*

peněžních ústavech státu. První výhoda, kterou režim získal, je, že rolníci byli donuceni svoje peníze přinést ke státní výměně, a tím státní bezpečnostní orgány dostaly do rukou zprávy o majetku jednotlivých rolníků. Již dnes přicházejí zprávy, že komunističtí funkcionáři na vesnicích vyhrožují rolníkům, kteří vyměnili větší množství peněz, vyšetřováním pro podezření, že je získali na černém trhu. Tyto vyhružky mají být zřejmě další pákou k nucené kolektivizaci českého venkova. Zničením úspor venkovského člověka a odstraněním přídelů průmyslových výrobků za ceny subvencované státem rolníci budou se muset snažit značně zvýšit svoje dodávky zemědělských produktů.

Závěrem můžeme tedy říci, že, podařili se komunistům překonat počáteční obtíže, vznikající z intenzivní nespokojenosti dělnictva a i ostatního obyvatelstva, dojde k značnému zvýšení produkce podle moskevských plánů: průmyslové dělnictvo bude donuceno pracovat co nejintenzivněji, bude-li si chtít zajistit alespoň základní potraviny a šatstvo. Občané z bývalé střední třídy,

Z DOPISŮ A DISKUSÍ

JESTĚ: KULTURA A POLITIKA.

Článek o Zahraničním ústavu, uveřejněný na straně 8, byl napsán před více než půl rokem. Není třeba v něm nic odvolávat, ale jen v některých bodech jej doplnit. Především proto, že v posledních měsících přestala se Zahraničním ústavem spolupracovat pařížská skupina a že se v podstatě rozšel tvořící se kruh kulturních spolupracovníků. Dosavadní aktivita ČsZÚE se ubírala dvěma směry: 1. Zahraniční ústav nebo alespoň menší část jeho spolupracovníků měla v úmyslu se sdružit v svobodomyšlné a pokrokové hnutí mladé Československé generace v exilu, které by pracovalo na kulturních, filosofických, vědeckých, sociologických, uměleckých a jiných příbuzných otázkách a *tedy* mimo politická hnutí. Je zbytečné dokazovat, že v rámci politických hnutí nelze pěstovat vědu, filosofii, kulturu, sociologii a umění netendence. Důraz byl kladen na vědecké studium, to je nezaujaté zkoumání, nevážlivou výměnu názorů, slušnost, objektivitu, netendence a nestrannost a bylo odmítáno politikářství a taktisování. 2. Větší část spolupracovníků však usilovala o to, aby Zahraniční ústav byl ctižádostivě průbojným omladinářským hnutím politickým, novou a další socialistickou frakcí, která by se pokusila revidovat staré socialistické teorie a přizpůsobit je současné situaci a hledala široký rámcový program, přijatelný všem československým socialistickým směrům.

Zdá se, že obě stanoviska nelze sloučit. Zahraniční ústav nemůže být politickým hnutím, zárodkem budoucí politické strany, a zároveň skupinou volně sdružených a kulturních spolupracovníků. Myslím, že ke svému *neprosperu* se Zahraniční ústav rozhodl pro druhou cestu, to znamená věnovat se méně věd, filosofii, sociologii, umění atd., a více politice, konkrétně mimo jiné i politickému zápasu uvnitř československého exilu. Místo pěstování humanistické vzdělanosti — politika, vnitropolitická exilová aktivita, bouřička ve sklenici vody; místo objektivní — kázeň politického hnutí; místo vědecké pravdy — stranická propaganda; místo nevážlivého zkoumání — tendenční přesvědčování; místo vědy, umění, filosofie — v nejlepším případě osvěta.

Exil nebude ozdraven založením nových politických frakcí, ale mohl by být léčen uložením dobrovolné politické askese. Bylo by užitečnější, kdybychom své síly místo neplodným vnitropolitickým šarvátkám věnovali všichni společným úkolům všeobecně prospěšným, to znamená: úsilí za osvobození domova, informování a ovlivňování západu, připravám k demokracii čs. života doma, sociální práci mezi exulanty, osvětové práce uvnitř exilu atd. Každá politická skupina a vůbec každá skupina v exilu se dušuje, že na těchto úkolech pracuje. Dokonce každá o sobě prohlašuje, že je plíně lépe než všechny ostatní. Zdá se mně, že je to neoprávněné sebevědomí. Jak mohou exilové skupiny, které mají často deset, zřídka sto a sotva někdy tisíc aktivních členů vážně řešit úkoly, které by měl exil plnit? A tak se většina energie vyplývá na polemiky, jejichž cílem je ... CO? Získat moc nebo autoritu? Bohužel se polemiky nevedou jen po časopisech, ale také na ministerstvech vnitra, na Sûreté, na F.B.I., na C.I.C. Československý exulant se neštítí vyřizovat si své politické účty nejzákeřnějším způsobem. Až k tomuto nulovému bodu vedla politická aktivita některých exilových tak zvaných politických hnutí.

Ve svízelném postavení stojí skupiny, které stojí mimo politická hnutí, Křesťanská akademie, Cyrilo-metodějská liga, Ústav Dr. Beneše, Skutečnost a zaniklý Masarykův demokratický svaz. Exil má málo dobré vůle. Mělo by být ctižádostí Zahraničního ústavu, aby se zařadil mezi tyto mimopolitické studijní společnosti a nikoli mezi politická hnutí, která si neprávem a domyšlivě říkají politické strany v exilu. Přes tyto poznámky k vývoji Zahraničního ústavu se mně zdá, že by bylo ke škodě společné věci, kdyby všichni, kdo mají výhrady k politické aktivitě ČsZÚE, se od ústavu úplně separovali. Snad je možné se distancovat od Zahraničního ústavu jako politického hnutí a pokračovat ve spolupráci na úkolech všeobecně prospěšných. Je to ostatně otázka mnohem širší, než aby se týkala jen ústavu. Lidé, kteří nejsou vášnivými politickými, by se měli pokusit působit na exil tak, aby v něm převažovala dobrá vůle, důvěra a slušnost nad politikářstvím, hašteřením a taktisováním ...

Je správné, že tuto diskusi o Zahraničním ústavu vedeme veřejně a že Tribuna neváhá otisknout i názory protichůdné. V tomto smyslu vítám také budoucí příspěvek ústředí ke svým poznámkám. Jsem ostatně přesvědčen, že redakce bude vděčna čtenářům, i když nepatří k spolupracovníkům ústavu, kdyby napsali nebo uveřejnili příspěvek k naší diskusi třeba i v jiných časopisech. Jistě nás všechny bude těšit i odmítavé stanovisko, pokud nebude motivováno slepou záští, politickou zlobou a bezdůvodným nepřátelstvím.

JAROSLAV DRESLER.

A DOPIS Z ČESKOSLOVENSKA

... Vliv komunistické propagandy se zřetelně projevuje v tom, že lidé už nedovedou dobře myslet. Není také divu, komunistická politika vnitřní i zahraniční je tak křivolaká a přesné údaje, které máme k dispozici, tak kusé, že se nemáme ve svých úvahách o co opřít. A tak zůstává stanovisko lidí jednoduché a neměnné: nestojí to za bič a musí se to zhroutit. Amerika nás osvobodí ať už klidnou cestou anebo válkou. Ztrácíme smysl pro politické podrobnosti. Je marné chtít po občanovi, aby se vyjádřil třeba k tomu, co soudí o zvolení Zápotockého prezidentem. Občan řekne, že je to pěkná potvora a že bude spíše horší než lepší — anebo prostě řekne: to je stále stejné, to na věci nic nemění. Není divu, že nedovede nějak uvažovat, zda Zápotocký je pod ochranou Malenkova nebo ne nebo zda se pokusí smírnit sovětský nátlak atd. Nemá k tomu žádné podklady, nic neví o zákulisí, o tom, co volbě předcházelo, atd. Proto se často stává, že si lidé vymýšlejí historky, kterým snad sami nevěří. Nedávno jsem seděl v parku a vykládaly si dvě paní, že to už brzo praskne, ale my nemůžeme existovat jako samostatný stát, a proto bude vytvořeno nějaké království nebo hrabství ve střední Evropě a panovníkem bude nějaký Lobkovic. Nakonec i my částečně podléháme propagandě, a sice v tom smyslu, že nemáme už

(str. 15 →)

(DOPIS Z ČESKOSLOVENSKA)

správnou představu o svobodném státě. Uvedl bych výrok, který jsem slyšel v biografu, když tam promítali nějaký francouzský krátký film o stávkách v Paříži. Lidé kroutili hlavu nad tím, jak je možné, že se stávky ve Francii mohou filmovat? Jak to, že to tamější vláda dovolí?

Analýza mínění obyvatelstva je velmi obtížná. Lidé jsou tak zmateni a projevují se, řekl bych, protichůdně, takže není možné udělat jednotný závěr. Byl jsem na sovětském filmu «Volha-Don», který jedná o stejnojmenném průplavu, jeho stavbě, atd. Film je celkem prostince udělán, záběry jsou bez fantazie a scénář není nijak vynikající. Hovořil jsem o něm s lidmi, kteří nesouhlasí s režimem, a co mi řekli: Ta technika v SSSR musí být přec jenom na výši, když v poměrně krátké době vybudovali tak velké dílo. A ty stroje (známé krácející rypadlo) přece jenom ukazují pokrok. Namítl jsem, že U.S.A. mají rypadla daleko větší kapacity a přehradu jsou mnohem větší, atd., Dotyční přesto kroutili hlavou a hovořili a zaostalem carském Rusku, které přece jenom ti komunisté pozvedli.

Zde se projevuje už velká «vzdálenost» od doby, kdy jsme se mohli dívat na cizí filmy, číst cizí knihy a poslouchat zajímavá vysílání. To je totiž takový problém: co má náš občan dělat, když se hrají politické filmy, politické divadelní hry a vydávají politické romány. Chvilí je možné bojkotovat všechny tyto věci. Ale na trvalo to není možné. Občan nakonec má nezřízenou chuť jít do divadla nebo do kina, přečíst si knihu a pod. Poněvadž už zapomíná, jak vlastně dobrý film, divadlo a kniha vypadá, sahne nakonec po braku, vždyť mu nic jiného nezbyvá.

Věřejné knihovny přestávají půjčovat cokoliv, co není psáno v marxistickém duchu. Takové knihy se půjčují jen na potvrzení o vědecké práci. Nepůjčují se ani takové věci, jako je Rudé Právo z doby před únorem. V knihovnách jsou k dispozici čtenářům jenom výběrové katalogy, ze kterých jsou nemarxistická díla pomalu vyřazována. Některé věci (trockistické, Masarykovy spisy a jiné vyslovené protimarxistické knihy) musely knihovny nejprve zapečetit a pak snad někam odeslat. Ty knihy tedy už naprosto nikomu nejsou k dispozici.

... Ale chtěl bych začít s druhé strany. Druhá stránka našich občanů se projevuje v zuřivém odporu proti režimu. Poslední dobou dává podnět ke zlosti kampaň, kterou vede strana proti Masarykovi a proti náboženství. ... Zásobovací situace je stále horší. Lidé přijímají tento stav celkem apaticky. Komunisté se snad domnívají, že lidi přinutí k práci, ale zatím je pravdou opak. Když jsem stál ve frontě, lidé si povídali o tom, jak kvetou stromy. Kdosi prohodil, že meruňky kvetou dobře, a jestli květy nepomrznou, bude hodně ovoce. Druhý mu na to řekl: Ať stromy kvetou nebo nekvetou, ovoce stejně nebude. A ostatní mu přisvědčili. ...

(INFLACE A MĚNOVÁ POLIKA (se str. 13))

malí podnikatelé, řemeslníci, inteligence, budou donuceni začít pracovat v továrnách, a to na obtížnějších, produktivnějších místech než dříve, protože jinak nebudou schopni zaručit sobě a svým rodinám minimální životní standard. Rolníci pak budou opětovně podrobeni tlaku vstoupit do kolchozů, a jak ti, kteří vstoupí, tak ti, kterým se i nadále podaří vzdorovat, budou nuceni zvýšit svoje dodávky, budou-li chtít zaručit sobě a svým rodinám nákup nutných průmyslových produktů.

Vidíme tedy, že nezodpovědná inflace a pozdější znehodnocení staré měny měly dva úkoly: přeformovat československé hospodářství na ohromnou továrnu zbraní a investičních statků pro sovětský blok; k tomu pak přistupuje vyvlastnění hmotného majetku zámožnějších vrstev jejich vyhladovováním za inflace a zničením jejich peněžního majetku za měnové reformy.

CO VYŠLO V EXILU ...

ÚSTAV DR. E. BENEŠE v Londýně vydal ve své edici *Doklady a rozpravy diskusí o sudetských Němcích*. V první části jsou otištěny projevy J. Smutného, Jar. Stránského, K. Lisického a V. Bernarda; druhá část obsahuje proslovy L. Sychravy, R. Smetánky, M. Kobry, J. H. Bruegla, A. Přibyla a J. Smutného jakož i závěrečné slovo Jar. Stránského.

KRESTANSKÁ AKADEMIE vydala již dva svazky ve své edici. První je komentář Viktora Whita k Tomáši Aquinskému pod názvem «Jak Studovat». Druhý svazek «Křesťanství a obnova společenského řádu» se zabývá příčinami myšlenkové a morální krise dnešního člověka a snaží se dát odpověď na otázku: Může nás dnes křesťanství vyvést z této krise (stran 66).

SKLIZEN (nezávislá kulturní revue, A. Vlach, Hamburg) oznamuje založení *Knihovny lyrické*, kterou řídí Dr. Robert Vlach. Členy redakční rady jsou: Dr. Bernard Kadlec, Dr. Otokar Odložilík, Dr. Jiří Straka a Dr. Jaroslav Trnka. Jako první svazek vyšly básně R. Vlacha pod názvem «Tu zemi milovanou».

Někdy konkrétní postřeh, dobrý příklad osvětlí povahu věci lépe než rozsáhlý rozbor či theoretická úvaha. Tuto cestu k vystižení špatnosti komunistického režimu v Československu úspěšně volil F. X. Havlíček ve své německy psané a v Německu vydané knize «Die rote Goldene Stadt», která, doufáme, vyjde v dohledné době i ve Francii ve francouzském překladu. Přináší kaleidoskop situací, některých výborných (zejména líčení života v TNP nebo «obchodních styků s SSSR»), jiných papírovějších (popis útěku), ale vždy živých, které se dobře tiou a zanechají plastický obraz života pod komunistickým panstvím. Z toho důvodu je vydání knihy ve dvou jazycích dobrým kusem uvědomovací práce.

Co je její předností, je i její vadou. Kdyby opravdu komunisté byli jen lumpi, kdyby opravdu národní podnikání bylo jenom zlodějná, kdyby opravdu sociální opatření režimu byla jen humbuk, režim by už dnes asi neexistoval. Kniha nám ukazuje jeho odpudivost; říká nic o tom, odkud se bere jeho síla. Ale po pravdě řečeno: to není ani jejím úmyslem.

... A O EXILU.

V Praze byla vydána dvěstědvacetistránková kniha «Emigrace proti národu», obsahující mnoho švarných informací o exilu a citátů z exilového tisku.

Dříve či později se vládcové pokusí opakovat svoje manipulování měnou, aby dosáhli některých krátkodobých cílů: přesuny výrobních zdrojů z jednoho místa na druhé, ukonejšení některých nebezpečných složek v dělnictvu, atd. Navíc pětiletý plán předpokládá tak vysoké investiční náklady, že si jeho splnění bez značné inflace nelze představit. Bylo by nepravdivé předstírat, že možno odhadnout budoucnost. Když však vezmeme v úvahu rozsah investic, plánovaných pětiletým plánem, rozsah státního rozpočtu, který po měnové reformě zůstal nezměněn, otřesenou důvěrou občanů v komunistickou měnu, nebude snad daleko od pravdy, řekneme-li, že do tří let možno očekávat nové měnové a produkční obtíže značného rozsahu. Po minulých zkušenostech se zdá, že při lepší připravenosti západního světa a Rady svobodného Československa by bylo možno dosáhnout vylomení Československa z ruské sféry. Vzhledem k tomu, že Československo, na rozdíl od Jugoslaviie, neleží na periferii sovětské moci v Evropě, nýbrž v samém srdci, je snadno si představit, co by takový úspěch západu znamenal pro sovětskou prestiž a sílu na západě.

KAREL NOVOTNÝ
(Ze zpráv z Československa)

TRIBUNA

INFORMACE

LIST ČESKOSLOVENSKÉHO ZAHRA NIČNÍHO ÚSTAVU V EXILU

Oznamujeme, že právě vyšla první studie
ANGLICKÉ KNIŽNICE ČsZUE

THE POLITICAL CONTROL OF CZECHOSLOVAKIA

Kniha je sociologickou studií komunistické organizace a systému politické kontroly v Československu. Vyšla nákladem H. E. STENFERT-KROESE N.V., LÉYDEN, HOLANDSKO.

The Political Control of Czechoslovakia shrnuje výsledky několikaleté práce domácí a zahraniční skupiny Ústavu. Je prvním svazkem knižnice, jejímž cílem je studium Československa jako satelitního státu, t.j. rozbor společenských vztahů, které jsou výsledkem organizace, kontroly a ideologie komunistického státu; srovnání systému západních se systémem „lidových“ demokracií; a vypracování programu československé zahraniční akce. Studie Ivana Gadourka podává popis a rozbor komunistické kontroly ve všech jejích úsecích, jak se jeví studentu sociologie. Kniha není politickým vyznáním, ale nestranou interpretací společenských vztahů, hnutí a procesů, které mění a vytvářejí strukturu společnosti a člověkovou osobnost. Vydavatelský sbor Ústavu ji předkládá veřejnosti jako studii, která osvětluje principy diktatury v satelitním státu obecně a doufá, že podobné práce budou napsány také o Polsku, Maďarsku a jiných zemích Střední Evropy.

THE COLD WAR

Pod tímto názvem vydává Ústav anglický, cyklostilovaný bulletin, adresovaný všem, kdo věří, že studená válka je dnes jedinou cestou k soužití demokracie a diktatury. Přináší úvahy a pojednání o situaci za železnou oponou založené na zprávách domácího odboje a svědectví uprchlíků. V dosavadních číslech vyšly tyto studie: The One-Year Party School, Changing Moods in World Politics, The Lesson of the Revolutionary Demonstrations in Brno, November 1951, Children in Communist Czechoslovakia, How to Resist — An Inside Opinion, Apathy — A Stabilizing Factor in Totalitarian Regimes, Some Aspects of Communist Propaganda in Czechoslovakia. Bulletin tiskne kanadská pracovní skupina. Objednávky zasílejte na redakci Tribuny.

DOKUMENTAČNÍ STŘEDISKO ČsZUE

Od počátku tohoto roku organizujeme dokumentační středisko vědecké práce čs. exilu a krajanů čs. původu. Sledujeme jednak vědecké práce čs. exulantů a krajanů v jakémkoli vědním oboru; jednak vědecké práce kohokoli, tedy i cizinců, o československých otázkách. Chceme pravidelně sestavovat bibliografie, které exilové veřejnosti podají obraz o tom, jak se naši lidé uplatňují ve vědeckém světě za hranicemi a jaké československé problémy jsou soustavně studovány. Snažíme se tím rovněž vytvořit mezi českými a slovenskými vědci v exilu vztahy, které udržují vědomí, že vědeckou tvorbou vytváříme kontinuitu československé vzdělanosti, která v Masarykovi, Čapkovi či Hrdličkově (vedoucí americký antropolog českého původu) světového významu. Nechceme se vzdávat této tradice. Účelem exilu je vytvářet organizační, mravní, estetické a vědecké hodnoty, ze kterých střední Evropa bude jednou čerpat. Snad nejlepším příkladem takové kladné práce je dílo Komenského. I po staletích působilo doma povzbudivě.

Obracíme se na naše čtenáře a zverme je ke spolupráci. Napište nám jména vědeckých časopisů, které pravidelně čtete nebo hodláte číst. Bude-li v nich otištěn příspěvek od českého nebo slovenského autora nebo jakékoli vědecké pojednání o Československu, sdělte nám na korespondenčním lístku tato data: 1. Jméno autora. 2. Název článku či knihy. 3. Stránky, na kterých je článek otištěn; u knihy počet stránek. 4. Jméno časopisu či jméno a místo nakladatelství. 5. Svazek a rok vydání.

Přijmete-li naše srdečné pozvání ke spolupráci, obraťte se na adresu: JIŘÍ KOLAJA, SCHOOL FOR INDUSTRIAL AND LABOR RELATIONS, CORNELL UNIVERSITY, ITHACA, NEW YORK, U.S.A.

ÚSTAV DR. E. BENEŠE pro politické a sociální studium, 45 Hans Place, London, S.W. 1., vzal si za úkol soustředit a katalogisovat veškerou knižní, časopiseckou, brožurovou a letákovou tvorbu dnešního českého a slovenského exilu. Dosavadní akce, prováděná hlavně v Anglii, nutí nás obrátit se na širší exilovou veřejnost s výzvou, aby nám pomohla doplnit tento archiv. Prosíme proto každého, jednotlivce, organizace nebo redakce, kdo si takové doklady uchovali, aby je laskavě věnovali našemu Ústavu a poslali je na naši adresu do Londýna. Jde nám především o jednotlivá čísla českých a slovenských časopisů, které vycházely v zemích mimo Velkou Británii.

TRIBUNA — list Čs. zahraničního ústavu v exilu. Redakce: Postbox 91, Leiden, Holandsko.

— Jako nepravidelný tisk nemáme právo požadovat předplatné. Ale i nepravidelný tisk se platí v tiskárně. Příspěvky účtujeme ročně: Austrálie (30 sh.), Belgie 150 frs, Velká Británie 1 libra, Brazílie 100 Cr\$, Francie 1000 frs, Holandsko 12 zl., Itálie 2000 lir, Kanada \$ 5, Německo 12 DM, Norsko 15 K, Švédsko 14 K, Švýcarsko 12 frs, USA * 5, Mexico 20 pesos. NAŠE ÚČTY: Czechoslovak Foreign Institute in Exile, Oldrich Baxant, Commonwealth Bank of Australia, King Cross, Sydney, N.S.W. — Institut Tchecoslovaque á l'Etranger, No. 20.763, Banque Nationale pour le Commerce et l'Industrie, 133 Bd. St. Germain, Paris. — GIRO 4603, Holandsko. — Czechoslovak Foreign Institute in Exile, No. 12309, Bank of Montreal, King & Bay Branch, Toronto, Ontario. — Czechoslovak Foreign Institute in Exile, University National Bank, 1354 East 55th Street, Chicago, Illinois. — Nebo na redakční adresu The Czechoslovak Foreign Institute in Exile — T r i b u n a, Postbox 91, Leiden, Holandsko, pod uzavřenou obálkou.